

GYARMATI BALASSI BÁLINT SZÉP MAGYAR KOMÉDIA

THYRSISNEK ANGELICÁVAL,
SYLVANUSNAK GALATEÁVAL
VALÓ SZERELMEKRÜL

AZ ERDÉLI NAGYSÁGOS ÉS NEMES ASSZONYOKNAK,
MINT JÓAKARÓ ASSZONYINAK, HOLTIG VALÓ
SZOLGÁLATJÁT AJÁNLJA

Egynéhány ok készerít reá, hogy kegyelmeteknek ajánljam ez komédiát: Egyik ez, hogy magamnak is kedvet találnék véle, más meg ez, hogy látom, hogy mind ott benn Erdélben, s mind itt kinn Magyarországbán az versszerzést igen elővették és közdologgá is tették, kit nem gondoltak, akármi héjával essék, csak önékik tessék, és az versek fejében mehessenek ki az hasonló bötük.

Akarám azért ez komédiaszerzést új forma gyanánt elővenni, hogy ha az ott benn való ifjak az ideki valókat az versszerzésben nemcsak követték, hanem sokkal inkább meg is elődzötték, ebben se maradnának el az ide valóktúl. Söt indulnának el utának; így én részemre penig ezt sem bánom, ha azt is, mint az versszerzést, elveszik tőlem. Meg is lehet penig az oly elméjő fris ifjaktúl, kiknek nemcsak az bölcs tudomány, hanem az kegyelmetek szépsége is serkengeti újabb-újabb dolgokra és szerelmes találmányakra elméjeket; nékem, ennyi sok különb-különbféle károkot vallott szegénlegénnek igaz elég csak elkezdni is, azmit egyebeknek oztán fogyatkozás nélkül véghez vinni és megékesíteni. Bizonyára mennyivel éntőlem ékesb igékkal lehetett, olyannal csináltam ez komédiát, kit kegyelmeteknek jó szüből kívánok és ajánlok, mint az kegyelmetekhez való jóakaratomnak örökké való szolgálatját.

Vége kegyelmetek is jó néven, és nyomorult szolgáló gyanánt fogadja bé kegyelmetek házában, szolgáltatson kegyelmetek véle mindenkoron, de főképpen akkor, mikor az világbíró szerelemnek győzhetetlen nagy hatalmát érzitek magatokon. Ha ez elsőben szerzett szolgálóleányom kedves lészen kegyelmeteknél ezért az én szolgálatomért, rövidnap más szolgálót is szerzek kegyelmeteknek, ki nemcsak ékes énekkel is, és valami dolgok az én szerelmemben megtörténnek, mindazokról írt szerelmes levelekkel gyönyörködteti tikegyelmeteket. Isten éltesse kegyelmeteket, és adjon oly kedves szerelmest, kinek úgy örülhessen kegyelmetek, mint az fülemilék az tavaszi időnek, kiknek gyönyörű éneklésekkel kikeletkor minden hegyek, völgyek, berkek széllyel mindenött zöngenek.

Kegyelmeteknek míg él, örömet szolgál

Julia rabja:

Gyarmati Balassi Bálint

EZ KOMÉDIA MIRŐL VAGYON, ANNAK AZ SUMMÁJA

Ez komédia csak arról vagyon, mint szeretett Candia szigetében egy Thyrsis nevű ifjú legén egy Angelica nevű szép leánt, mely viszont igen tökéletesen szerette az ifjat. Megtetszik pedig, mert midőn más legén is, Montan nevű, fölgerjedett volna az Angelica szerelmére, és semmiképpen magához nem csalhatná Thyrsistől Angelicát, ilyen álnokságot mívelt, hogy oly italt áda Angelicának meginni, ki miatt halálra válék. Kit midőn Thyrsis megértett volna, látván, hogy Angelica immár vonyogna, azt hivé, hogy soha meg nem gyógyulna, hanem ugyan meghalna szegén. Ingyen sem várható azért, hogy az lélek kimúlik belőle, hanem, mint reméltelen, elkeseredett ember, mindjárt elszökék, és az erdőkre bujdosék atyja házatól. Csakhogy pedig inkább meg ne találhatná senki, nevét is elváltoztatta, és Thyrsis helyett Credulusnak nevezé magát. Mely dolgot hallván Montan, s látván immár, hogy Thyrsistől elválasztotta volna Angelicát, menten az Angelica atyjához mégyen, s fölfogadtatja az vén jámborral, hogy ha ő meggyógyíthatja, néki adja Angelicát.

Nem késik azért, hanem hamar meggyógyítá Montan Angelicát, de azért ugyan megcsalatozott az álnok lator reménségében, mert meggyógyulván Angelica, hogy megérté Montannak álnokságát és az ő szerelmes Thyrsise elbujdosását, ő is menten elszökék. Csak hogy senki meg ne tudhassa, hová lött, s hogy hamarabb megtalálhassa Thyrsist, Angelica helyett Juliának nevezé ő is magát. Már tíz esztendeje múlik vala az Thyrsis és Angelica bujdosásának, mely idő közben csak hírt sem kaphatának egyik is az másik felől, egy mákszemét is. Már Thyrsis, kit minden ember Credulusnak hív vala, oly ronszosodott, oly szakadozott vala, s az Angelica is, ki Juliának nevezte vala magát, elnőtt s megállapodott vala, hogy egyszer, történet szerint, csak szerencsére, látá Credulus, de nem esméré az időben Juliát, hogy valami patakban horgászna, kinek nagy szépségén elálmélkodék, csudálván, mely igen hasonló volna az ő régi Angelicájához.

Azért nem esmérheti vala meg Credulus Juliát egyikért, hogy midőn azt hiszi, minémő halandófélen azelőtt tíz esztendővel hadta volt, hogy soha meg nem gyógyult, hanem ugyanakkor megholt az szép Angelica; másszor, ím, ezért nem esmérhette meg, hogy tíz esztendő elforgásában, noha nem rútult, hanem szépült, de azért ugyan megváltozott és megtölt vala Angelica. Harmadikért, hogy Juliának híja vala minden, senki nem tudja vala más nevét, mely név igen különbez vala az Angelica névtől. Mindazon esméretlen voltában is azért nem tűrheti nyavalyás, hanem felgyullad Julia szerelmére, mely ő nagy szerelmét megjelenté bíztaban egy hitves atyjafiának, Sylvanusnak, egy szálát sem tartván Sylvanus árultatásától. De Sylvanus, mihelt meglátá, ottan elhagyván az ő régi szerelmesét, Galateát, ki mindaddig is, míg Sylvanus Juliához nem hajlott, csak kegyetlenkedett Sylvanuson, és megvetvén az Credulus-atyafiúságot, Juliára gerjed. Így azért, midőn Credulus nyilván s immár ez dolognak két esztendeje vala, Julia pedig nem gondola egyikkel is, hogy ím, Credulust nem esmérheti vala, az másiknak is szeretőjét tudja vala lenni, főképpen pedig, hogy hiti fogadása tartja vala, hogy soha senkit egyebet teljes életiben nem szeretne. Kérdé Credulus, eszében vévén az Sylvanus juhásza szavából Sylvanusnak Juliához való szerelmét, alítván szegén nyavalyás, hogy Sylvanus volna az Julia szeretője, hogy őmiatta nem nyerhetné ő Juliát. Őszvevész Sylvanussal, s Juliával is szemben lészen, kinek könyörög is erősen, de Julia meg sem esmérhetvén Credulust Thyrsisnek lenni, nem hajol hozzája, és okot vet belé, hogy ő régen más legén szerelméhez kötötte magát, annak mindholtig tökéletes és igaz akar lenni, mely szót Credulus Sylvanusra ért, s annál inkább elbúsul rajta. Bújában pedig, mint reméltelen ember, hogy szinte meg akarja ölni magát, reátalál esmét Julia, ott szóval beszélvén egymással, megesmérvén egymást, egymáshoz házasolának. Sylvanus is megbékéllik Galateával, s elveszi.

Vagyon az dolog-beszélésben egynéhán tréfa is, kit azért egyelétettünk ez komédiában, hogy míg az hallgatók az komédia végét érnék, addig ne szomorkodnának, szánván az egymástokat, hanem nevetnének is, örülnének is, hallván az tréfákat.

Ez az komédia summája.

EZ KOMÉDIÁBAN SZÓLÓ BESZÉLŐ SZEMÉLYEKNEK NEVEK

PROLOGUS férfi, az komédiaszerző szólója

CREDULUS, kinek igazán Thyrsis volna neve, férfiú

JULIA, Credulusnak szeretője, kinek igazán Angelica neve, asszony

LICIDA, Credulusnak barátja, férfi

BRISEIDA, Juliának jó barátja, Credulusnak Juliánál szolgálója, asszony

SYLVANUS, Credulusnak hitves atyjafia, férfi

GALATEA, Sylvanusnak szeretője, asszony

DIENES, Sylvanusnak juhásza, parasztember

ECHO, tündérasszony

PROLÓGUS

Ha mindenkor csak az erős tél uralkodnék ez világon, s korosként minden időben csak az nagy hó és jéggel volna az föld béborulva, az füvek s az fák hogy mutathatnák az ő szép virágokat, s hogy ádhatnának jó gyümölcsöket? Ezenképpen, ha valami mulatság és vigasság meg nem könnyebbítené azt az nagy terhet és gondot, mely az emberekre szállott, hogy tartana sokáig az emberi állat? Annakokáért én is, midőn nagy búsulásban volnék, hogy azban; azkiben minden reménségemet Isten után vettem vala, megcsalatkozván, akarám ez komédiában nyerhetetlen jóm után valami búmot elvernem, vagy inkább valamennyire megennyhítenem; azért is penig, hogy megtetszenéjük, hogy nemcsak fegyverre jó szívvel, hanem egyébre is mindenre jó elmével szerette volna Isten az mi nemzetségünket.

Csak hogy nem tudom micsoda bolond szokás és pór szemérmesség bánt bennünket, hogy azt csak mi szégyenljük, azmivel egyéb nemzet dicsekedik és tisztelkedik, úgymint diáksággal, jó nyelvvel s elmével s versszerzéssel, mely dolgok Istennek fő ajándéki az emberekben régén Cicerónak Rómában s Demosthenesnek Áthénásban nagy tisztességet szerzett az jó hírnév, ha Virgiliusnak, Homerusnak jó hírt-nevet szerzetek az szép versek, azonképpen ha Sándornak s Juliusnak az jó tudomán s bölcsesség nemcsak használt, de tisztességére esett, mi mért pirolunk meg rajta? Micsoda lehet éktelenb bolondság, mint azt szégyenleni, azmivel ember nemcsak jobb egyéb állatoknál, hanem azmiből ember az Isten esméretit s az üdvösségre való utat igazán megtanoló (kik az Bibliának s egyes doktoroknak írásnak olvasásából lehetnek), kivel ember egészségét is oltalmazhatja, betegségét is gyógyíthatja, s még arról is az bölcs emberek szoktanak írny s regulákat szabni, mind most s mind ezelőtt, kiből ember példát s tanulságot vehet, mint mehessen elő, s mint vehessen jó nevet, s mint nyerhessen jó nevet s jó hírt s nagy tekintetet magának ez világon. Ha atyánk Mátyás királynak, Károly császárnak nem volt kárára, sőt nagy hasznára az diákság, astrologia, azonképpen ha Cortes Ferdinandusnak, ki jeles versszerző volt (azki jobb részre az egész Indiát, kinek Nova Terra neve, megholdoltatta Károly császárnak), nem hozott szégyent, sem kárt az diákság, mi időnkben Swendi Lázárnak ha nem ártott, sőt használt az philosophia, geometria, mi miért irtózunk úgy az jó s bölcs tudomántól, ha látjuk, hogy azkinek az Isten az bátor szív mellé az jó tudománt is ádta, annak nem tompítja, hanem igen megjobbítja szabálaja élet véle. Tudom, mit itt mondanak az szapora szavúk ellenem, tudniillik, hogy nem szerelem dolgáról, hanem másról kellett volna elmélkednem, mert ezekkel csak botránkozást csinálók az ifjú s fejércseléd között. Kiknek azt felelem, hogy históriát nem írhattam, mert egyik az: vagyon, ki írja, másik az penig, hogy talám énnékem arra nem volna annyi mivoltom is; szent írást sem, mert arról is mindkét felől eleget írtanak s írnak is, hanem olyat kellett előhoznom, ki, azmint elsőben is megmondám, az szomoróknak is örömet s víg kedvet hozna. Botránkozást az nem hoz senkinek, mert tisztességes szerelem vagyon benne, oly penig, ki szabad, nem köteles személek között forog, sem egyéb végre, hanem házasságra. Oztán mennyi olasz, francúz, német vagyon, ki azféle dolgokról szerez vagy verset, vagy komédiát, kit nem botránkozásnak, hanem szép találmánynak dicsírnek egyéb nemzetek!

Ha én is azért az magyar nyelvet ezzel akartam meggazdagítani, hogy megismerjék mindenek, hogy magyar nyelven is meglehetne ez, azmi egyéb nyelven meglehet, ez jó akaratért nem érdemlem, hogy botránkozóznak híjanak az emberek. Mert azmi az szerelmet illeti, azt Magyarországon immár régen annyira felvették, úgy eltanulták, s úgy követték mind titkon s mind nyilván mindenek, hogy sem az olaszok nagyobb okossággal, sem spanyolok nagyobb buzgósággal nem követhetik.

Tudok egynéhány példát Magyarországon, kiknek vásárra nem jutott szerelmek, kikről, ha gyalázatjuk nélkül emlékezhetném, megbizonyítanám, hogy mostani időben nincs semmi nemzet, ki többet szenvedjen s műveljen, s nagyobbat ki szerezzen szeretőjeért, mint az magyar nemzet. Mert tudok olyanokat, kik házastársok előtt sem tagadták szerelmeket, sőt megmondották, hogy ők tekintet nélkül szeretnek; mely tekintet nélkül való szerelmeket, midőn házastársok kérdésén tőlek, mi volna, azt felelték, hogy semmi nem egyéb, hanem ők sem az Istent, sem az lelkeket, sem gyermekeket, sem életüket, sem tisztességeket, sem nemzeteket, sem hírt, sem embert nem tekinthetnek az ő szerelmekben, hanem mindezeket hátrahagyván, az ő szeretőjüket kell szeretniük. Meg is halni penig ki kész lett volna szeretőjeért, tudok mind férfiat s mind asszont, úgy penig, hogy ingyen nem más miatt, hanem maga keze miatt; sem egyébért, hanem csak az szerelemnek szeretőjéhez való megbizonyításaért kellett volna lelkeknek ez világból kárhózzal kimúlniok, ha az Isten meg nem ótta s tartotta volna őket csudaképpen.

Azért bár ugyan valami megtiltott szerelem forogna is ez komédiában, nem esnék sem példájára, sem botránkoztatására az egy szálnyéra is az magyar nemzetnek, mert Péter pap is megírta az kísértetekről írt könyvében, ezelőtt egynéhány esztendővel, mint merőlt el az magyar nemzet az szerelemben. Jóllehet csak keveset írt meg benne ahhoz képest, azmit az dolog őmagában fog. Az penig az jeles dolog, hogy noha minden ember magában szerelmeskedik, vagy jól, vagy gonoszul, de azért mindenik szégyenli s tagadja, hogy ő nem tudja, mit eszik s mi állat az szerelem, bár jól szeressen is. Kinek, ím megírom, hogy esmérje, ha nem tudja az jámbor: az szerelem azért semmi nem egyéb, hanem egy igen nagy kívánság, mellyel igyekezünk nemcsak személyét, hanem minden jó kedvét is megnyerni annak, azkinek mindenek felett szolgálni, engedni s kedveskedni igyekezünk. Mely indulat az ifjú embernek gyakorta sok jóknak oka, mert ha részeges, elhagyja az részegséget, csak azért hogy az józansággal inkább kedvét lelhetné szerelmének, s tisztességes volta miatt gyűlölségben ne essék nála. Ha gondviseletlen s tunya, ottan tisztán jár, frissen, szépen, s mindenre gondvisel, hogy meg ne jegyezze s gyűlölje az szeretője, ha undok s mocskosan viseli magát. Ha penig tompa elméjű, ottan elmélkedik, mint járjon s mint szóljon, szép verseket szerezzen, kivel magának szeretőjénél kedvet lelhessen. Az félékent penig mi teszi bátorrá, midőn csak egy szemben lételért vagy egy távol való beszélgetésért is oly veszedelemre, szerencsére ereszti magát, ki életében s tisztességében jár? Ha azért ilyen az jó szerelem, hogy erőket bátorít, bolondokat eszesít, resteket meggyorsít, részegét megjózanít, miért alázzuk, szidalmazzuk szegént? Én bizon nem ugyan! Sőt követem mindholtig, mint jó oskolamesteremet, s engedek néki, nem gondolván semmit az tudatlan községnek szapora szavakkal s rágalmazóknak beszédekkel.

Hogy penig ez dolgot vettem előmben s mást nem oka ez, hogy az én véghetetlen nagy szerelmemnek valami példáját akartam mégis ez komédiában megmutatni annak, azkinek nevének emlékeztére az igaz szerelmekben nagy alázatosan, engedelmesen meghajol mindenkor az én tértem. Végye azért jó néven tőlem, régi nyomorult rabjától ez kis ajándékomot, s ha az Isten azt hadta, hogy áldozzék régen az én lelkeimmel, égetvén nyavalyást az ő régi szerelminek tüzeiben, boldogítsa immár meg valaha az igaz lelkem áldozatjaért ennyi sok kínvallásom után; bévévén szegén fejemet az ő kedvében s nagy szerelmiben, hogy ennyi sok kérésem miatt ne essem reméltelenségben, hanem dicsőség gyanánt részesülhessek az ő jó kedvébe, kit éltesse Isten boldogul, kívánta javaiban sok esztendeiglen. Ámen.

ACTUS I. SCENA I.

Credulus szól ömagában az Hajnalnak.

Ó, én veszett fejem! Medgyek immár, ha még piros hajnal is öregbíti, gerjeszti az én keseredett szívemben felgyúlt buzgó nagy szerelmemnek tüzét, midőn reggel az embereket dologra s az barmokat munkára s egyébféle állatokat is s nyájakat az legelő helyekre széllyel fekvő helyekből felserkent s felindít! Ó, szép Hajnal, néked szólok, mert te vagy oka az én fájdalmimnak! Ímé, csak alig setétülnek vala tegnap az odúk, hogy ismét az te világosító piros fényedet kívánom vala látni! De nem tudok mit tenni, mert magam sem tudom, mit kívánjak: az napot avagy étszakát, azmint az szerelem az én búmot öregbíti s enyhíti. Mert éjjel (azmikor már nem látom az én kegyetlen tündéraszonyomnak fene ábrázatját), igaz, hogy nem alhatom akkor, csak nyughatatlankodom, de mindennyi nyughatatlanságomban is ugyan bízom azért, hogy holdá kélve megláthatom az ő áldott személyinek dicsőséges fényét, sőt remélem is, hogy talám immár megelégedvén az én könnyhullatásimmal, kegyesen is fordítja boldogító szemeit reám. Ez ilyen bizodalomban lévén pedig éjjel; azonban reggel, midőn te ismét elérkezel, az csillagokat lassan-lassan elemésztvén, hogy az eget az setétségnek homályából megtisztítod, alig várom, hogy lássam az szép, de igen vad Juliát, az én szívembéli eleven tűznek kegyetlen gyújtóját. De látván akkor is, csak szokása szerint néki hozzám kedvetlen voltát s haraggal reám fordult szemeit, nem tudok mit tenni, hanem csak széllyel bujdosom, sírván s fohászkodván, merthogy nyilván látja, hogy noha eléggé epedek s kesergek érette, de mindenképpen megcsalatkozom nappal abban, azmit éjjel felőle remélek. Nincs azért immár semmi reménységem, kivel csak tengethessem s hitegessem is keseredett lelkemet, sőt bűm könnyebbségére csak hízkelni sem tudok immár semminémő gondolattal magamnak, én szegén nyavalyás, mert látom, hogy minden bizodalom csak héában való, s az én véghetetlen szerelmemnek snincs orvossága, sehonnan, senkitől semmi jót nem tudok várnom, semmi segítséget. Ó, keserves gonosz szerencse, ó, dicsőült szépség, dühödt kegyetlenség, mely igen nagy szerencsétlen s igen keseredett temiattad az én szarándok árva életem! Ki reméntelen veszélyre jutott igyem! Oda vagyon immár minden örömem, kedvem! Ó, átkozott szerelem, szerelem!

ACTUS I. SCENA II.

Credulus szól egy barátjával, Licidával.

- LICIDA. Mi dolog, társ, Credule, hogy itten keröl mind az te siralmiddal zengenek széllyel az vadon erdők?
- CREDULUS. Hagyj békét, Istenért kérlek! Ha Isten az te majorságodat minden égiháborútól megóttalmazta, s fejedet sem látta semmi búval-bánattal, kérlek, ne indíts fel az én régi keserőségemet ne kérdd az én siralmimnak okát, mert azzal csak nyitod az én keserőségemnek régi sebeit!
- LICIDA. Sőt annál inkább mondd meg, társ, mert tudod, hogy enheszik embernek bánatja bízott barátival való beszélgetéstől!
- CREDULUS. Ne hidd azt, társ, mert nincs annyi kalász Szent Iván havában, sem Szent Mihály havában annyi szőlőszem, amennyiszer különben tapasztaltam azt én meg énmagamon. De ha ugyan meg akarod érteni az én régi keserves siralmimnak okát, megmondom, azmennyre siralmimtúl s fohászkodásimtúl lehet. Ó, ó, ó, ó, ó!
- LICIDA. Ne sírj! Hadd el immár! Beszéld meg, azmiért ilyen igen keseregsz! Ki tudja, talám én is használhatok, szolgálhatok ez mostani nyavalyádban!
- CREDULUS. Ezt értsed előszer, hogy Candia az én hazám, Credulus sem igaz nevem, noha itt az környékben mind ez világ annak hív s tart engemet.
- LICIDA. Hát micsoda szerencsétlenség üzött ki tégedet édes hazádból, s micsoda kegyetlen csillag készerített Credulus nevire tégedet?
- CREDULUS. Gyermekkoromban, mikoron volnék tizenharmadfél esztendő, azminémő városban laktam, ottan közel egy kies völgyben egyéb gyermektársaimmal gyakran múltam gyermekjátékban. Ugyanazon városból abban az völgyben sok leánygyermek is szoktanak vala egybengyűlni az játék kedvéért s mulatságért. Ki koszorút kötött, s ki táncolt, s ki játszott, ki verset énekelt. Egykor azért, midőn egynéhányat külön az többitől versent énekelni látnék, láték egy szüzet közöttük, ki mind szépséggel s mind gyönyörűséggel, illendő magaviseléssel, ékességgel, kedvességgel az többit naggyal meghaladta volna. Nem tudám, ha természetimből lön-é vagy az szerelemtől (mert gyermek szíviben ritkán szokott az szerelem uralkodni), de nem tűrhetém, hanem mindjárt az szép Angelicához menék, s beszélni kezdék véle s tréfálni: hol szóval s hol egyébképpen. Végezetre versent akárk véle énekelni, ilyen okkal, hogy valamelyikünk jobban énekelne, annak adna az másikunk minden versért egy-egy csókot. Így hol ő csókolt engemet s hol én őtet. Nékem mindegy volt, akár vesztettem s akár nyertem, mert annyi károm volt az nyelésben is, mint az vesztésben.
- LICIDA. Ó, boldog s igen szerencsés ember, ki minden kívánságodban annyi jótételét [vetted] az szerelemnek hozzád!
- CREDULUS. Sőt boldogtalan szerencséjőnek mondj inkább, mert kevés ideig tartta az az örömdetes állapot közöttünk, mert az én gonosz szerencsémnek átkozott csillaga az én örömdetes időmnek gyönyörű fényét hamar az

nagy búval s véletlen veszéllyel, mint egy sűrő köddel, úgy elteríté! Ó, mely igen közel jár az bánat mindenkor az vigassághoz! De hogy szerencsétlenségemet megértse, egész esztendeig tartott vala immár az áldott szerelem énközöttem és Angelica között, mely ideig senki nem irigykedett reánk, senki sem igyekezett egymástól elszakasztani bennünket, hanem végre ugyanazon képtelen szépség, ki engemet rabbá tölt vala, más legénnek is eszét veszté. Mely legén, midőn éntőlem Angelicát semmiképpen magához nem hajthatná (mert igen igazán szeretett vala engem Angelica), gyűlölségben és az áruló az Angelicához, jóllehet azt értette, hogy inkább szeretne, mint azelőtt. Irigylvén azért és szomszójáhozván az átkozott az én jómot, kivel örömben már békével egész esztendőt töltöttem vala, s egy nap, midőn Angelica fáradva s izzadva hazamenne, s egy szép tiszta forrás mellett ülven innya akarna, addig hazudoza az áruló kerőle, hogy mérges italt áda szegénnek meginnya.

LICIDA. Ah, nagy kegyetlenség, ó, hitetlen gonosz ember, hogy vehetett ilyen rettenetes vétkeket lelkére! De mint jára oztán az ital után szegén Angelica?

CREDULUS. Mint mihelt az dolgot meghallám, ottan hazafutamám, s látván, hogy egyedül verteng ott az földön, s az ég felé felemelvén kegyes szemeit s kezeit, fullodozva kiáltá, azmint lehete, nevemet; mihelt pedig inték ottan, szegén reám emelvén kegyes szemeit, azmint lehete, mondá igen lassan, hogy én magam is csak alég érthettem vala, s mond: Én édes nagy jóm, én immár elhadlak, mert az én szörnyű halálomnak oka csak az irigy Montan: ő áda álnoksággal mérget meginnom. Ezt hallván elkeseredém, és, mint reméntelen, eszeveszett ember, nagy búmban az erdőre futék, s bujdosni indulék.

LICIDA. Látd-é, hogy végre is az szerelemnek csak kín, bú s keserűség gyümölcse!

CREDULUS. Hogy pedig az szegén vén atyám híre nélkül való eljöttömet ne alítaná arra, hogy vagy vad szaggatott volna el, vagy menny ütett volna meg, annál inkább ne kesergene szegén vén atyám rajtam, egy atyámfiának mindeneket megjelenték. Azulta pedig, miolta Angelica ez világból kimúlt, azolta immár tízszer rekesztette bé erős faggyal az szép forrásokat az erős tél, s az jó nyár is megannyiszor szabadította meg folyásokat, de mindennyi ideig is még csak emberjárta ösvént sem láttam, hanem csak itt bujdosam szélllyel az erdőken. Mindennyi nyavalyás életemben is pedig, noha már tíz esztendeje, azmint mondám, hogy itt bolgok, nyomorgok, sem az rút havasokon való keserves bujdosás, sem édes hazámtól való messze távozás, sem éhség, sem szomszúság, sem hó, sem hideg, sem eső nem felejteté el vélem az én szerelmes egyetlenegy lelkemet.

LICIDA. Bizon, ha sem az nyavalyás élet, sem az messze távozás nem olthatá, sőt meg sem lágyíthatá benned az te nagy buzgó szerelmedet, ennyi sok esztendőknél mégis meg kellett volna enyhíteni, mert tudó dolog, hogy az esztendők még az követ, vasat is elfogyatják.

CREDULUS. Ó, azok sem, egy szálnyéra is, sőt egy mákszemnyire sem mosdolhatták ki az Angelica ábrázatját. Ő maga, az Szerelem, önne két kezével lelkemnek kellő közepette metszette vala bennem. Így azért immár, midőn az időnek hosszú voltával sem várnám semmi könnyebbségemet, csak azon járok vala, hogy az Angelicához valamennyire hasonló kegyest találhat-

nék. Egykor azért, sok héában keresésem után, láték egy vízparton egy igen szép asszont, hogy az tudatlan halakot horogra csalogatná, kinek kegyes személye annyira hasonlónak tetszék az szegén Angelicához, hogy ha bizonynal nem tudtam volna szegénnek az átkozott méreg miatt való szörnyű halálát, százszor meg mertem volna rajta esküdni, hogy ugyanaz az Angelica.

LICIDA. Énnékem úgy tetszik, hogy az oly szerelmes embernek, ki távol vagyon szerelmesétől, nem kétes, könnyebbségére esik, ha másat lát, szeretőjéhez hasonló képet vagy termetet.

CREDULUS. Ingyen jól meg sem nézhettem az ő szép, világoskodó szemeit, hogy mindjárt érzem szívemnek erejében hatni az szerelemnek titkos lángját.

LICIDA. Mint jártál oztán véle? Szóltál néki?

CREDULUS. Talám tízszer tátottam fel az számot, hogy megjelentsem néki szerelmemet, és mindenszer valami félelem rettente el. Kiben ugyan elhültem, csak olyan voltam, mint az néma. Csak egyetlenegy szót nem tudék néki mondani, úgy megtartóztatta bennem is az nyelvemet. Az asszony - látván, hogy csak reá ámodtam vala - nagy szemérmatosan elpirola, s az vesszőt is, azkivel horgász vala, elejtvén, lehajtá fejét, s nagy hallgatva egy sűrő bokorban ballaga, s elrejtezik előttem.

LICIDA. Ki hamar elment volt!

CREDULUS. Aznapságtúl fogva, noha már kétszer hozta elő az jó nyár az ő gyümölcsét, az tél is annyiszor fosztotta meg az füveket az szép virágoktól, nemhogy ő énrajtam könyörülne, nemhogy siralmim miá esnék, de még inkább keményül ellenem, s kegyetlenkedik rajtam. Ez azért oka, atyámfa, az én bánatimnak és siralmimnak; annak is, hogy onnan ennél tovább nem bujdosam, hanem itt véletek az erdőben maradtam. Bizony, hogy azt hittem, hogy ha szinte az én esedezésem s könyörgésem meg nem lágyinthatná is hozzám az Julia kemén szívét (mert Julia neve az vízparton láttam szép asszonnak), talám Briseida, az ő hív társa, ki egy igen tudós, okos asszonállat, vagy szép szovával, vagy bölcs tudományával megengesztelhetnéje az ő kemén szüvinek győzhetetlen erejét hozzám. De azmint látom, csak héában fáradunk mindketten is abban, mert nem látom, hogy semmi kélne dolgunkban.

LICIDA. Hadd járjon, társ, ne essél kétségben, s ne is búsulj felettébb az te szép szerelmesednek kemén természetén. Mi lehet keményebb az márvánkőnél, s mi lehet viszont lágyabb az víznél? Mégis, látd-é, hogy ugyan végre is meglikasztja az kemén márvánkövet az lágy víznek gyakorta való csepegése? Bízzál csak az szerelemben s könyörögj néki, reá felelek, úgy megtanít, mint járv érette s minémő mesterséggel vesd meg az hálót utána, hogy ha az egyikben nem is, de az másikban meg kell esni! Oztán ha ugyan semmi egyéb néked nem használhatna is, csak az idő is, lehetetlen, hogy valamel későre meg nem engesztelné hozzád őtet. Hallottam, hogy idővel ebnek foga kopik, déceg lónak is háta túrosodik. Én is penig valamiben használhatok, parancsolj, és örömet szolgállok. Elmégyek, valami nádat szedek az ház héjára, hogy az eső reám ne csepegjen.

ACTUS I. SCENA III.

Dienes, az Sylvanus juhásza szól Credulussal.

- DIENES. Bestyéje, lám ugyan jő az sok veszél fejemre, mint az sok légy az jungátára. Oly nap nincs, hogy vagy juhaimot, vagy kecskémet el ne lopnák!
- CREDULUS. Ahon jő Dienes, az társom juhásza, majd megkérdem, ha látta-é ma az én szerelmes Juliámot? Hallád-é, Dienes, láttad-é ma valahol?
- DIENES. Vigyen el, csaknem mondtam, mi! Hagyj békét, gondom vagyon most. Egy kecskémet lopák el, azt kell megkeresnem.
- CREDULUS. Állj, mondok, láttad-é valahol?
- DIENES. Láttam, csaknem mondtam, mit!
- CREDULUS. Mi lehet, eszed vesztő?
- DIENES. Hagyj békét, ne szólj, az Istenért!
- CREDULUS. Mi dolog? Csak két szóra! Hallád, jámbor vagy, Dienes!
- DIENES. Lám, szinte mint egy dőnge bogár, úgy búsítasz! Mi kell?
- CREDULUS. Mondd meg, ha láttad-é valahol az én tündérasszonyomat, azki az én szívemet ellopta?
- DIENES. Ha eszemben vehettem volna, mikor az szívedet ellopta, egy kis darabot mégis elkértem volna benne az boglocskámnak, mert majd negyednapja, hogy semmit nem ött szegén! Hiszem bolondságot beszéltek ti, kik így szeretkeztek! Bolond ha szíved nem vólna, valyon s szólhatnál-é vagy egy kukkot? Vaj lopták volna el úgy az én kecskémet, azmint az te szívedet, tőlem, nem kellene most semmit fáradnom.
- CREDULUS. No, ageb, no! Mondd meg, láttad-é az én kegyesemet, mondd meg!
- DIENES. Mondd meg te is hát, ha láttad-é az én kecskémet?
- CREDULUS. Láss agebet az zöld ágon! Mondd meg, ha láttad-é az én virágomat?
- DIENES. Hogy tudom, micsoda az te virágod, ha meg [nem] nevezed? Látod, hogy rakva az mező az sok szép virágszállal, s nevezd meg, melyik az, mert én próféta nem vagyok!
- CREDULUS. Mégsem tudod-é, ki neve? Én azt hittem hogy az mennyiszer szólottam uraddal felőle, hogy bár meg ne nevezzem is, tudod, mit akarok!
- DIENES. Néma gyermeknek anyja sem érti szavát! Én sem érthetem mondatlan, te mit akarsz. Ha nem tudom, mikor rezet mutatsz, reám köszönnéd akkor.
- CREDULUS. Julia az, azkit kérdek.
- DIENES. Hohohó! Nem veszett volna néked még el az szemed fénye! Szép simácska ám az! Kövérke, pirosocska, jó üzöcske, mint egy nyúlcsime-recske! Oly fejr, mint az én ingem karácson napján! Az melle, mint egy gömbelő retkecske; az orcája, mint egy parlagi rózsa; az ajaka, mint egy kis megért cseresnye; oly fejr az foga, mint egy lisztláng; az orra vékon, hosszúcska, mint egy lyukon hámzott salátatorzsácska; jó szagó penig,

mint az [szemei, mint az] én cickémnek az kemencében. De hallád, en az tanács, ellég anélkül, mert bizony egyben hordjuk az gubát!

CREDULUS. Miért? Mi gondod vagyon néked reá?

DIENES. Az, hogy Sylvanus szeretője.

CREDULUS. Melyik Sylvanusé? Az uradé-é?

DIENES. Az tott, bezzeg!

CREDULUS. Ne játsszál!

DIENES. Ki vagy szegén? Mindenkor együtt vadtok az gazdámval, mindéltig egymás nyakán csüggötök, mint az harang az én bakom nyakán, s mégsem tudod?

CREDULUS. Lehetetlen dolog, hogy azki énnékem ilyen meghitt, megpróbált barátom, minden titkomnak tudója, hogy az énnékem ily hamisat tenne!

DIENES. Azt nem tudom, mint vadtok: hamisok-é vagy igazok-é, de ezt jól tudom, hogy Sylvanus inkább szereti Juliát, mint az héja az tikfiat. No, maradj el, énnékem az kecskét kell megkeresnem, mert szolgálatomban tudják, ha meg nem lölem.

CREDULUS. Állj, mondok, várj, édes bátyám, csak egy kevésbé! Hallád, Dienes, Dienes! Elmégik. Csak kár! Ó, keserves, állhatatlan szerencse, micsoda új bút forralsz ismét fejemre! Kell hinni valyon, hogy Sylvanus ilyen nagy árultatást míveljen valaha rajtam? Azki, úgy tetszett, hogy még az két szeménél is szeret inkább vala engemet, én is mindennémő titkomot megjelentettem önéki, reá bíztam s reá támaszkodtam s reá hadtam magamot! Nem tudom, mit higgyek, de míg besetétedik, vígére mégyek, s kivészem kétségemet belőle; s ha ugyan igaz lészen az juhász szava, meglátja, hitemre, hogy úgy állom meg bosszúmat, azmint olyan áruló érdemli.

ACTUS I. SCENA IV.

Sylvanus szól őmagában, nézvén szélllyel Juliát.

SYLVANUS. Csak egy ösvényen sem tudom az én szerelmes szép Juliámnak kised nyomát! Ej, jól juta eszemben, néha amaz völgyen látám, hogy hol léppel, hol kelepcével madarászdogált. Majd azfelé ballagok, s nyugodván az jó szagó füvekben, mégis énekeldegélek, s úgy múltatom el addig az időt, míg valahol megláthatom itt az tengerszakadék mellett:

Ó, nagy kerek kék ég, dicsőség, fényesség,
csillagok palotája,
Szép zölddel béborult, virágokkal újult
jó illatú föld tája,

Csudákat nevelő, gallyákat viselő
nagy tenger morotvája!
Mi haszon énnékem hegyeken-völgyeken
bujdosva nyavalyognom,

Szörnyű havasokon fene párduc módon
kietlenben bolyognom,
Tövis közt bokorban, sok esőben, hóban
holtig csak nyomorognom?

Medvéknek barlangit, vadak lakóhelyit
mi haszon, hogy bójárom?
Emberek nem lakta földön ily régolta
mi jutalmamat várom?

Ha mindenütt éget szerelem engemet,
mind bűm, kínom csak károm.
Sokszor vadászással, szép madarászással
én mind csak azon voltam,

Hogy nagy szerelmemet, ki forral engemet,
szívemben mint megoltsam,
De semmit nem nyertem véle, sőt vesztettem,
mert inkább égtem, gyúltam.

Mert valahol járok s valamit csinállok,
elmémbe mind ott forog
Julia szép képe, gyönyörű beszéde,
lelkem érte forr, buzog,

Valahová nézek, úgy tetszik szememnek,
hogy mind előttem mozog.
Noha felmetszette szívem közepette
Cupido néki képét

Gyémánt szép bőtűkkel maga két kezével,
de mégis szép személyét
Nézni elűz engem, noha nyilván érzem,
hogy csak vallom gyötrelmét.

Más kegyes is engem szeret, de én őt nem,
noha követ nagy híven,
Azért, mert az Isten, csodául nagy bölcsen,
csak Juliára éppen

Minden nagy szépséget e földön úgy szerzett,
hogy senki szebb ne légyen.
Ó, énreám dihűdt, elvesztemre esküdt
igen hamis szerelem!

Miért nem holdultatsz meg annak, kit jártatsz
utánam szerelmessen?
S mire kedvem ellen gyútasz ahhoz engem,
aki megnyerhetetlen?

De te törvényidnek, noha csak vesztenek,
kételen kell engednem,
Zsámolyul vetettél, rabjává ejtettél
mert Juliának engem,

Kínját, hiszem csoda, hogy mintha jó volna,
oly örömet viselem.
Mint az leppentőcske gyertyaláng közibe
magát akartva üti,

Nem gondolván véle, hogy gyertyaláng héve
meg is égeti, süti,
Szívem is ekképpen Julia szenében
magát örömet fűti.

Hatalmas szemei, haragos beszédi
engem noha vesztenek,
De minden szépségnél, minden szerelemnél
mégis inkább tetszenek,

Rajta esik, hal, vész lelke, s csak az nehéz,
hogy tart számkivetettnek.
De ám akar medgyen vélem bár szerelem,
szabad legyen már véle,

Csak hogy ezt engedje kínom érdemébe,
hogy amint felmetszette
Juliát szívemben, szinte úgy versemben
is tessék meg szép képe.

ACTUS II. SCENA I.

Julia magában szól, elmélkedvén régi szerelméről.

JULIA. Nem hiszem, hogy ég alatt, föld kerekiségében asszonyállat énnálamnál nyavalyásb, szerencsétlenb ez világon lehessen senki. Én az én atyám házából, azhol nagy gazdagon, nagy kényemre-kedvemre fölneveltem s nevelkedtem vala, holott szép, lágy puha ágyon háltam, most messze kibujdosván, az kietlenben élek, s gyászt viselek, ágak közé, földön, köven, hol heverek. Bizony, hogy minden hitem ez volt, hogy nemsokára véget érne az én keserves bujdosásomban az nevemnek s állapotomnak elváltozása, hamarébb is megtalálom így az én lelkeimtől szakadt Thyrsisemet. De igen megcsala az reménség, mert látom, hogy mégsem elégedett meg az gonosz szerencse az én keserő búmmal. Ó, régi, átkozott s igen gonosz szerencse! Mért ádád, hogyha ilyen hamar akarál tőle megfosztani? Ó, kegyetlen, istentelen irégység! Ha immár minden jómtól megfosztottál, fosztottál volna meg életemtől is; hogyha az én szerelmes Thyrsisem méreg miá alított engem megholtnak lenni, s azon való bújában adta bujdosásra magát, ádtad volna, hitt volna bizon dolgot, s holtam volna meg ugyan valóban, hogy ok nélkül ne bujdosnék miattam nyomorultan ez világ kerekiségében gében széllyel, szegén nyavalyás!

ACTUS II. SCENA II.

Briseida s Julia szól egymással.

BRISEIDA. Isten adjon jó napot, Julia, meg hozzád jüvék!

JULIA. Valami nagy gondod vagyon most? Ne bántson, Istenért kérek!

BRISEIDA. Nézsze, mit beszél! Azt sem tudja, mi szóm vagyon véle!

JULIA. Talám tudom. Fogadjuk, ismét az Credulus szerelmiről akarsz, s egyéb hű szokásod szerént, trécselni vélem s előttem!

BRISEIDA. Reá találád. De csak egy kicsin dolgon esedezik szegén, kit ha meg nem engedsz, embernek sem tartlak, hanem kőnek ezután. Csak azon könyörög, nézszed, hogy előttem beszélhessen vagy két szót véled.

JULIA. Jaj, jó Briseida, mit beszélsz? Lám, azelőtt is sokszor megmondottam, hogy mindketten csak héában halásztok, afelől mást kereshettek. Kérlek, Istenért, mondd meg néki, vesse másban reménségét, mert előbb elfut az oroszlány az szarvas előtt, mint én elváltoztassam az én tökéletem s elvégezett tiszta szándékomot!

BRISEIDA. Ki kemény vagy! Bárcsak ezeredrészt érzened is az fájdalomnak, kiket ő szenved éretted, nyavalyás, bizony megszélidülnél s jobban beszélnél! Ha csak azt sem akarod szegénnek megengedni? Nem-é?

JULIA. Lám, mondom, hogy nem, nem, nem! Mégsem érted-é?

- BRISEIDA. Vaj, esztelen, léssen még oly idő, hogy ez mostani dolgodot bizony megbánod; olykor, mikor nem tehetsz róla, akkor fordítanád meg örömet az szókot, ha lehetne, de késő lesz akkor! Ilyen szép s ilyen nevezetes s ilyen jeles legén szeret tégedet, kinek sohol itt az környékben nincsen mása, s mégsem kell néked? Nem olyan ám az, mint némely tejes szájók, kiknek, mint hogy serte snincs az orcájokon, azonképpen okosság snincsen fejekben. Hallod, mely hajlandók s mint nyargalnak s mint változnak té-tova az szerelemben. Akármely szépecskék tekintetre is, de oly könnyen mozdulnak, mint az aszú levél, akármi kis szél előtt is. Talám azt hiszed, hogy rút véle, hogy ilyen szakállós? Hiszem azzal szép az férfi! Mit ér az fa zöld levél nélkül, s az ló is minémő az serén nélkül? Az madarak tollokkal s juhok gyapjakkal ékesek, s az legénnek is az szakáll ad szépséget, tekintetet és becsületet.
- JULIA. S no medgyünk néki, ha szakállós? Metszek a szakállal, aggságával s nemzetségével s akár okosságával, ha semmit nem gondolok ömagával?
- BRISEIDA. Ha mindezekkel nem gondolsz, gondolj gazdagságával! Nincs itt sohul nálánál marhásb ember, s ha azzal nem gondolsz, ottan csak az tudományával gondolj! Hiszem tudod, minémő bölcs, hogy csak éneket is különb-különbféle szép nótákra mond. Az erdők is ugyan zöngenek, az madarak repösnek belé, sőt még az szép vadak is örölnek örömekben, de még Echo is, noha tündérasszon, megfelel néha verseire, mikor valamiről szól néki; s ezt nem szereted ám te? Nézhetsze, talám azt akarnád, hogy felakasztaná magát éretted?
- JULIA. Attól nem kell félteni, nem veszi el magát, nem hirtelenkedik véle! Bár ne félt, nem oly berce!
- BRISEIDA. Miben tetszik meg inkább az halandó természet az kegyesség s nemes erkölcs, mint ha azt szereti ember, azkit tisztességére szeret? Felette bízol, jó leányom, szépségedhez, ifjúságodhoz! Nem tudod-é, hogy szépség kevés ideig tart, s igen múlandó, romlandó jószág az emberben, s oly, kit az idő is, nemcsak az betegség vagy gondviseletlenség vehet el embertől? Ne kételkedjél azért, ha szinte oly fehér vagy is, mint az hó s oly piros, mint az rózsza, mert tudod, az hó is hamar elolvad, s az rózsák is hamar elhullnak.
- JULIA. Csak héában, héában hányod az borsót az falra, csak héában hegedőlsz az malomban, mert nem szeretem sem most sem ezután; hiszem, érted immár.
- BRISEIDA. Nem tudom, mi vagy ez három közül: kegyetlen-é, vagy istentelen, vagy talám az szégyentől rettegsz, s abban nem mersz szerelemben élni? Annak módját leljük! Ez széles világ tudja, hogy még az mennybéli Jupiter is forgott szerelemben. Szeretője kedvéért néha bikává s néha aranyesővé s néha emez-amazzá tűnt.
- JULIA. Ó, lám, ugyan megkeserítel! Te az szerelmet beszéled nékem, én pedig tudom régen, mi üző, mert sok ideje immár, hogy sok keserves nyilaít hordozom szívemben! Régen esmérem immár súlyos voltát az átkozott-nak! Most sem egyébért lakom az erdőben, hanem hogy híven és igazán szeretek, s fogadásomban tökéletesen megállok, míg élek!

BRISEIDA. Nem értem, vérem, mit beszélsz? Szólj nyilván, édesem!

JULIA. Hadd járjon! Ne keseríts ennél is inkább, másszor oztán megmondom!

BRISEIDA. Értem szavából, hogy jól esméri az szerelmet, noha azt tetteti, mintha nem esmérné. Ha azért nem kedveled Credulust, hogy juhászember, az semmi, mert Apollo is őrzett barmot szerelmeért. Adonis azonképpen, de azért sokszor feküdt ölében Venusnak. Ha szégyenled, azt gondolod, hogy talám végére is szemedre vetné, s azt mondaná, hogy temagadnak is volt kedved az ő szerelméhez, az semmi. Bár engedett legyen az, hagyd reám, önmagam elhitem vele, hogy immár te ingyen sem tudtad, hanem én csaltalak meg, s ő is erővel vett reá, s még ő maga is azt fogja mondani, hogy együgyő menyecske lévén, nem állhattál ellene az ő hatalmának is, s az én csalárdságomnak is.

JULIA. De csak kár, hogy szólasz, mert bizon semmi nem kell benne. Szinte elkésem miattad. Elmégyek Mirtinámhoz, amaz domb megett vár, hogy együtt madarásszunk.

BRISEIDA. Eredj, eredj! Nem hadlak, míg még ezen, mert az sok vágással dől le az nagy fa. Ennél keménebbet is engeszteltem én meg! Hadd csak, el nem még, még meglátd, kegyetlenke, ha talám nem tudom, mint kerölnél is!

ACTUS II. SCENA III.

Sylvanussal az régi szeretője, Galatea szól.

SYLVANUS. Ó, siralmas nap, hogy sohol nem találhatok az én édes, szerelmes Juliámot!

GALATEA. Egészséggel, lelkem, Sylvane!

SYLVANUS. Istenért kérlek, hagyj békét, tarts dolgod, nem kellesz!

GALATEA. Volt az ideje, hogy kellettem, nem üysz vala így el akkor. Jól tudom, hogy immár elvetettél előled, maga egyszer az én kezeimet mondod vala gyönyörűségeknek, hóhoz, fejér liliumhoz, alabástromhoz, azokhoz hasonlítod vala: az én szememet pedig az temagad szemed világának nevezed vala, kikkel bár kedvetlen vagy nem akaratommal tekintettem is reád: boldognak mondottad magadot utána. Ha pedig csak hozzád szóltam is fél esztendőben egyszer, nem tudtál örömedben mit tenni. Sőt egyszer valami hitván gombostűmet is kaptad vala el, kivel az fátyolt egyengetém az fejemen; az jut-é eszedben, mint szeretéd, mint böcsüléd? Úgy tartottad, mint egy szűfájás ellen való ereklét! Ha azért akkor oly igen szerettél, s mindenem oly igen tetszett, most miért gyűlölsz oly igen? Miért üysz el? Mi okaért futsz éntőlem? Miért nem szólsz vélem? Valyon nem azon haj, kéz avagy száj-é ez most is, azmint azelőtt volt?

SYLVANUS. Azt nem tagadom. De akaratja egyikünknek sem az most, azki akkor volt. Jut-é eszedben, hogy az bárányfi sem ója jobban magát az farkastúl, mint te óvod vala akkor magadot éntőlem? Akkor, mondok, mikor az édes szerelmesemet érted elhagyván, inkább szeretlek vala téged, mint az gerlice az ő egyetlenező társát. Én is azért mostan inkább gyűlöllek, mint

az kígyó az pávát. Ha te akkor mosolygottál az én siralmimon, méltó, hogy én is vigadjak s nevessek most az tiéden. Azmikor én akartam, te akkor nem akartad. Viszont azért én is nem akarom immár most, azmikor te akarnád, csak ennek okaért, hogy valamit kívántam, szerettem, azt most mind gyűlölem s utálok.

GALATEA.

Tudja az igaz Isten, hogy akkor sem gyűlöltelek én tégedet. Ha szinte valami idegennek mutattam is magamot hozzád, azt az emberek nyelvétől való féltében is míveltem. Főképpen azért, hogy az tökéletességet s töredelmességet akartam benned keresni, s oztán, hogy kevés keserő után jobb úzóven esnék az szerelemnek édes gyümölcse. Ah, Sylvane, Sylvane, ki méltán viseled az neved, tudniillik az vadember nevet, mert nemcsak szódról s dolgaidról, hanem nevedről is megtetszik az te vad természetednek kegyetlen volta! Tudom, jól tudom, hogy Juliára vezett eszed; ki igaz, hogy nálamnál ifjabb, de hozzád bizon sem hívebb, sem tökéletesb, s ha szinte oly ifjú nem vagyok is, mint ő, de rútabbnak ugyan nem tartom azért magamot nálánál én is. Azmi pedig igazságot, hívséget s tökéletességet illeti, arra sem önálánál, sem másnál senkinél ez világon alábbvalónak magamot nem tartom. Sőt ha valami dicséretet vagy jutalmat érdemel ez világon emberek között az tiszta s tökéletes jámborság, én vagyok az, ki bátor szívvel merek azzal kérkedni, hogy egy állat ez föld kerekiségében senki nincs, ki annak jutalmát s hasznát igazabban s méltábban megérdemli nálamnál.

SYLVANUS.

Elmegyek előle, mert az napestig sem hágy békét!

GALATEA.

Juss, fuss! Nézsze, mint mégyen az kegyetlen! Ó, én keserves szerencsém, mely sanyarúképpen gyötresz engem, hogy azt kell követnem, az után kell fáradnom kedvem ellen is, azki elfut előttem! Ó, te hamis szerelem, miért erőltetsz annak szerelmére, azki ilyen igen gyűlöli szegén fejemet? Mostan vészem eszemben, hogy igaz volt, azmit egyszer beszél vala énnékem Briseida, az szerelemnek igen tudós doktora, hogy azkit ember merésznek, szorgalmatosnak vél az szerelemben, arra igaz, hogy ritkán kell csak jó szemmel is tekinteni, hogy ne hagyjon ember bizodalmat magán venni, ne alítsa embert közmarhává, hanem száján kell viseldegélni jó reménységgel, úgy, hogy az kedvetlen tekintet is kegyelem gyanánt essék néki, de azért ember oztán ha megtapasztalja tökéletességét, s nyilván látja, hogy nincs mit félni tőle s miért kételkedni hozzá, azkor oztán jó kedved mutasd hozzá néki, hogy az keménség ki ne üzze az szerelmet szívéből; mert igen ritkán szokott az szerelemnek újonnan gyúlt tüze oly sokáig égni, hol reménységet nem raknak reá s bizodalommal nem gerjesztik. Ó, vajha fogadtam volna, s nem kegyetlenkedtem volna azkor ellene, azmikor sok próbálás után nagy szántalan dologban megbizonyította vala tökéletes szerelmét hozzám, most bezzeg nem nyelnék ennyi keserő sok bút!

ACTUS II. SCENA IV.

Briseida szól Credulussal.

- BRISEIDA. Ám lásd, ám, ha ilyen rossz ember hazugságához képest kell kétséget s gyanóságot fejedre vened! Csudálom, eszes ember lévén hogy ezféle bolondságot hiszesz. Egy csepp igazság nincs abban! Hamarább laknak az halak az száraz homokon, mint az Sylvanus felől én ezt elhiggyem.
- CREDULUS. Hát immár mi hasznaért mondta Dienes énnékem, olyan együgyő paraszt ember valván, ha igaz nem volna? Hohó, most vészem eszemben, miért sétál volt gyakorta alá s fel Sylvanus uram az Julia háza előtt!
- BRISEIDA. Egyéb szükségeért nem volt-é szabad azon elmenni?
- CREDULUS. Mi szükség volt valyon szinte olyan gyakorta ballagni alá s fel? Vaj, hogy nem tudod, hogy az horgon vagyon az eledel, kire az halakat csalogatják?
- BRISEIDA. Ott vagyon az icce, csaknem mondtam, mi! Felséges Isten, valyon szeretett-é valaha valaki úgy, hogy mástól nem féltette volna szerelmesét, s ki úgyan ne kételkedett s gyanakodott volna szerelmeséhez soha?
- CREDULUS. Ok nélkül bizon igen bolondság, azki gyanakodik, de azminek ember bizonyos jelét látja, annál is nagyobb bolondság, ha mégsem vészi eszében!
- BRISEIDA. Valyon melyik jelben esméred, hogy szerelmedben elárult Sylvanus?
- CREDULUS. Micsoda nagyobb jel kell annál, ha látom, hogy Julia, ha csak reá tekintek is, ottan lehajtja fejét, elfordolván tőlem, menten mégyen előlem? Kicsoda oly vak, azki okát annak eszében ne vegye?
- BRISEIDA. Nyavalyás, ki álmos! Serkenj fel, szegény, s teröld meg szemedet! Nézhetsze, mivel álmodnak néha őmagokban az szerelmesek! Hallád, uramfia, csak most kezdett-é ily kemén lenni Julia hozzád? Tekintett-é inkább valaha jobb szemmel reád? Valyon hol trécselt s hol nevetkezett kegyelmetek egymással, s ki látta, hogy Sylvanussal nyájaskodott volna? Látd-é, balgatag, mint vagyon a dolog!
- CREDULUS. No, hadd járjon, az nap el nem mégyen s el nem nyugszik addig, hanem nyilván végire mégyek, valamint s valahogy járok; mert azminémő nagy búsulás lelkemre szállott amiatt, lehetetlen dolog, hogy csak egy csepp nyugodalmam is lehessen, valóban míg nem értem az dolgot, mint vagyon.
- BRISEIDA. Ó, dühös gyanóság! Mely igen elfolyja embernek szívét az te halálos mérge! Ím, mely hamar bétöltöd keserő méreggel az oly szíveket, azkiket az szerelem gyönyörösséggel s édességgel táplál! De te, Credule, énnékem azután békét hagyj, ne kunyorálj utánam, s ne tudakozzál tőlem, ha Julia enheszik-é hozzád vagy nem, se ne supplikálj azon, hogy őtet hozzád hajtsam, hanem fogj máshoz, mert azért, hogy ily hamisat hiszesz felőle! Mert ha ezután melletted szólok bár, ugyan ha talám!
- CREDULUS. Látod-é, szép dolog, Istenemre mondom, még ő haragszik, hogy káromon törődöm! Semminek tartod-é te azt hogy ilyen nagy szerelmes jómtól, sőt az éltető lelkemtől fosztják meg szegén fejemet?

- BRISEIDA. Istenért, ne bolondoskodjál, s vedd ki szívedből ez ok nélkül való hamis gyanóságot, s higgy meg engem is valaha vagy egy dologban, mert én tudom, mit beszélek; s fogadj szót, könyörögj Juliának, ne gondolj véle, ha szinte haragoson tekint is reád. Nem látod-é, az tulok is mit mivel, mikor megszélheszik? Mint rúgkapál, öklel, de azért ugyan nemsokára megszelédül, s viseli az igát. Az régi fenyőfa is elég kemén, de azért sok vágással ugyan ledül, sőt még az erős kősziklákon is megtetszik néhol az hangyanyom is, ahol sok hangyák járnak. Könyörögj csak gyakran, fohászkodjál sírván előtte, tudd, hogy nem ártasz véle.
- CREDULUS. Veszek! S te nem akarsz-é hát azután mellettem szólni? Nem elég-é, hogy elárula Sylvanus, hogy te is elállasz mellőlem? Azmi az néki való könyörgést illeti, azt én nem tudom, de mondd meg, ha ugyan nem akarsz-é ezután szolgálóm lenni előtte?
- BRISEIDA. Ne ádjá Isten, hogy én megszűnjem valaha tenéked szolgálni! Sőt jó lelkesméretem szerint mondhatom, hogy sohol senki snincs jobb akaród néked énnálamnál, s ha az erdő szólhatna, azzal bizonyítanám, hogy szántalanszor szólottam melletted Juliának. De hogy azt hagyom, hogy magad szólj s könyörögj néki, azt csak azért mondom, mert nékem úgy tetszik, hogy foganatosb sokkal akármely asszonnak is az szerelmének maga szava, mint izengetése s az írás. De sem az követ, sem az levél nem jelent alázatosságot, sem bocsát szíve szerint oly fohászkodásokat, sem oly keserves könyveket nem hullat, mint az szokott szeretője előtt hullatni, azki az levelet vagy az követet küldette ki. Mikor szeretőjével beszél, úgy tetszik, hogy mindent, azmit szól, Cupido vagy Venus ő maga súgna fülében.
- CREDULUS. Meglehet, hogy talám fog valami végre, ha nem mindjárt is, embernek buzgó könyörgése az olyan asszonnál, azkinek dicsőséges színe az emberi képet meg nem haladta, vagy azki csak oly, ha igen szép is, mint ez világon kivált szépek közül egyik. De nem nagy lehet itt az dolog! Látd-é, minénők ennek az szemei, s mivel szebb akármely tündérasszonnál is, midőn té-tova kegyesen düjtögeti, mely nagy szerelemmel szikráznak széllyel! Kikkel néha, mikor akarattjával vígan tekint reám, tudod; mint az hó az verőfénben, úgy olvadok el az ő szerelmiben. Miképpen hogy az leppentőcske az gyertyalánghoz való örömben az gyertyalángban akartva üti magát, én is örömet fűtem az ő kedvéért nagy szerelemben lelkemet. De viszont ha kedvetlen tekint reám, mint az bálván, csak el nem esém, mint reméntelen ember, ijedtemben csak elhalok s elhülök előtte, ki miatt minden színem ottan elváltozik. Néha, mint egy néma, csak szólni sem tudok, s annyira vagyok immár, hogy ha az véghetetlen keserőségből valami jótételeddel ki nem mentesz, majd életemnek is vége lesz. Tőled függ azért, édes asszonyom, az én életemnek minden reménsége!
- BRISEIDA. Ne keseregj! Ím, fogadom, hogy ismét szemben mégyek véle. De ha valahogy ezenben Julia, az te szerelmes ellenséged reád talál, ha szinte meg nem mersz is véle víni, de el ne fuss előle, hanem vess ellene néki, ha vágni nem mersz is hozzá. Ne félj semmit, ha szinte haraggal lőtt reád szemiből az szerelemnek tüzes nyilával, mert gyakorta előljárója az igaz szerelemnek az keménség s az ellenkedés.

CREDULUS. Azt mívelem, azmit mondasz. Ím, ide kell egy barátomhoz mennem. Isten hozzád. Ajánlom szolgálatomot s az én életemet is.

BRISEIDA. Nem kell annak ajánlás, azkitől szorgalmatos gondviselés vagyon. Eredj, viseljen Isten s az szerelem jó szerencsével!

ACTUS III. SCENA I.

- CREDULUS. Ahol látom távol, hogy az ágak között egy igen szép kegyes jődögél. Úgy tetszik, azmint az képiről esmérem, hogy Julia, ha az szemem meg nem csal, ki Juliánál egyebet sem tud nézni. Ő bizony, ő! Ó, boldog virágocskák, kik viselitek az ő áldott lábacskaínak nyomdokát, ugyan irillem, hogy lábaival illet benneteket. Most ideje immár az én nyavalyám beszélésének és gyógyításomnak. No, hozzá hát, én nyelvem, s szólj néki, és kegyelmet kérve nyerj segedelmet tőle! Mit félsz? Hiszem lám, ő maga, az Szerelem bátorít s tanít, mit kellessék szólnod! Ó, te felséges szép Venus asszon, adj, kérlek, oly erőt s oly hatalmat most énnékem, nagy keserves szolgáltnak, hogy gerjeszthessen fel ennek szívében siralmas könyörgésemmel az kegyességet s kegyelmességet! Szép virágok közt járó szép virág, Isten töltsé bé minden kívánságodot!
- JULIA. Az gondom most, hogy véled trécseljek!
- CREDULUS. Ha valaha csak egy mákszemnyire megestél valaki könyörgésén, állj, az élő Istenért, ne siess ilyen igen el tőlem! Érzed-é, hogy az verőfény is mely héven süt mostan? Nincs semmi, látd, sem madár, ki most az árnyékon nem nyugodnék, vagy csergő pataknál az jószagú füvekben vagy zöld ágak között fán, az hűvesben! Állj, kérlek, egy kevésbé, s ne tilts el siralmas szemeimet az te régen kívánt szép szemeidnek nézésétől! Vedd hozzád az én esedezésemet, s engedjed hallgatnom az te szódnak gyönyörű édes beszédét! Nem vétek bizony könyörgésemmel semmit teellened, és majd ugyan elmehetsz oztán, mert még igen fönn az nap!
- JULIA. Mondd el hát gyorsan versed, ím, meghallgatom. De mi hasznod benne, ha tudod, hogy csak kár, hogy beszélsz?
- CREDULUS. Tudod, szerelmes édes egyetlenség lelkem, hogy azulta immár kétszer ruházta zöldben az kedves tavasz az széles földet, megadván az füveknek is az szép virágokat, az fáknak is különb-különbféle szép gyümölcsöket, azmiulta szerelmedre felgerjedvén szép szemeidnek mennyei világosságával szívemet, édesem, eltolvajlottad. Azulta magad vagy bizonságom, hogy mind csak az utánad való keserves kiáltásim zöngöttek az vadon erdők között. Hovatovább mind csak kegyetlenkedtél rajtam.
- JULIA. Azmikor az emberek az juhokot az farkasra bízzák, s azmikor az fülemilék az tengerben szólanak, akkor lések én is kegyes s szerelmes hozzád.
- CREDULUS. Ki hinné, fölséges Isten, hogy ilyen angyali szépségben, efféle kegyesnek szívében ilyen nagy istentelenség és szörnyű kegyetlenség uralkodjék? Talám imez repedezett kősziklaktól születél? Vagy Carthago határiban termett oroszlán tejét ittad? Vagy az armeniai párduszok csöcseit szoptad, azminémő kegyetlen vagy? Az szép Diana, az vadászásnak istenasszonya gyakran elhadta mulatságát, s figyelmetesen hallgatta az én verseimnek siralmát. Sőt még az erdők, hegyek, völgyek, berkek, kövek is, hallván az én keserves énekimet, mellettem keservesen megzöngöttek. Csak te egyedül, szép Julia, hogy istentelenképpen nem könyörölsz rajtam, sőt látom, hogy szinte úgy élsz kínommal s könnyhullatásimmal, mint egy kedves eledellel!

- JULIA. Tisztes kis eledel bátor! Nem veszed-é eszedben, szegény, hogy inkább idegenítesz, mint édesítesz magadhoz effélével engem? Ha nyilván látod, hogy semmit nem használsz énnám az sok sírásoddal, miért sírsz minduntalan előttem? Mint vetekedel, mint gyötred magadot?
- CREDULUS. Kételen vagyok véle, mert az nagy szerelem és az te szépségedtől megbírt eszem s felgerjedett kívánságom erőltet reá. Szólnom kell azért s sírnom, nem hallgathatok akaratom ellen is, azért az szerelmet szidjad bennem, kegyetlen, s ne engemet; jóllehet én sem képtelen, sem tiszteletlen, sem lehetetlen dolgot nem kívánok, hanem csak azon könyörgök, hogy ne légyen ellened, hanem légyen szabad bátran szép szemeidre néznem.
- JULIA. Bizon szánom, veszett, nyavalyádott, s bánom, hogy az igaz szerelem miatt vallasz ennyi sok bűt, s bánom azt is, szívem szerint, hogy ha akarnám is, nem segíthetlek, s nem könnyebbíthetlek semmivel. Azért lássad, mert engemet csak héában igyekezel hozzád hajtani.
- CREDULUS. Ha az Isten mind az mennyei s földi szépségeket épen s dicsőségesképpen teremtette, mi dolog, hogy szívedet az kegyességben részetlenné tőtte? Nem tudod-é, hogy oly szinte az szépség az kegyesség nélkül, mint az jó kút az forrás nélkül s mint az szép fiatal zöld ág gyümölcs nélkül? Ha azt tartod, hogy nem érdemlem az te szerelmedet, ámbár ne szeress engem, csak engedd azt, hogy én szeresselek tégedet, s ha szinte nem kedveled s nem becsüled is, mégis, csak ne útáld teljességgel az én szerelmemet, s ha szerelmesed nem lehetek is, légyek ottan csak rabod, míg élek.
- JULIA. Nem kell sem szerelmed, sem szolgálatod, sem rabságod, akárki szeretője, szolgálja, rabja légy, csak nékem hagyj békét! Én elmégyek.
- CREDULUS. Ne siess, én édes fényes napom, mert ha te elmégy, én majd úgy maradok az keserőségben, mint az nap nélkül való setétségben. Úristen, mit vétettem oly nagyot ellened, hogy hozzám nem engeszteled? Ó, Szerelem, Szerelem, mikor szegtem meg az te törvényedet, hogy ellenem így keményítet? Lám, senkit nem gyűlöl énnáamnál inkább ez világon! De mit panaszkodom héában, ha mind csak Sylvanus ennek az oka. Háladatlan, tökéletlen rossz ember, tetőled reménlettem segítséget, tetőled vártam minden jót, néked jelentettem meg minden szerelmes kívánságimot, igaznak alítván téged, áruló, s nézhetdsze, mint árulsz el! De bár reméntelenül haljak meg, ha magam két kezivel nem állom bosszúmot meg rajtad!

ACTUS III. SCENA II.

Sylvanus énekelve beszél az tündéresszonnal, Echóval.

SYLVANUS. Nappal vagy az féléken nyulaknak az agarak, vizslák miatt bántások, s az halaknak is nappal vetik meg az hálókot s horgot, s az szántó barom is akkor viseli az igát. De éjjelre kélve, midőn az fejr hold felterjeszti világát, mind nyulak, halak, barmok békével nyugosznak. Csak egyedül nékem, hogy sem éjjel, sem nappal nincs semmi nyugodalmom, mert mind éjjel-nappal csak az szerelem tüziben égek. De majd ez köszálnak panaszkodok énekemmel:

Ó, magas kösziklák, kietlenben nőtt fák,
kik nagy szerelmem tüzén
Igaz bizonságim vadatok, mert kijnaim
tudjátok, szinte mint én,
Ki látta élteben, hogy így haljon-vésszen
más, mint én, szerelmesén?

ECHO: ÉN.

Ki felele nékem? Távul az erdőben
lön ugyan valami szó,
Talám egyik tündér jár itt valamiért
vagy valami nyúlászó;
Ha ló nem nyerített, ki itt csörögetett,
ha lábain volt békó?

ECHO: ECHO.

Echo, nagy kínomba, kibe szép Julia
engem vertengeni hágy,
Mi könnyebbíthet meg, s mitől léssen esmeg
kemény szíve hozzám lágy?
Régi gyötrelmimet mi enyhítheti meg,
s mi az, mire lelkem vágy?

ECHO: ÁGY.

Ágy, igazán mondád, de mondd meg azt is hát,
ott ki vigasztalhatna?
Búm helyett örömet, gyönyörű életet
nékem ott ki adhatna?
Igazán ki neve, kit jómnak felette
lelkem oda kívanna?

ECHO: ANNA.

Azt bizony megvallom, de jó szolgálatom
kedves-é néki vagy nem?
Szép Julia-Annám léssen-é jó hozzám,
s megkegyelmez-é nékem?
Hogy régen szolgálom, léssen-é jutalmom,
s kell-é jót reménlenem?

ECHO: NEM.

Kegyetlenségéért, túrtem sok kínjáért,
hát még Istentül sem fél?
Ő fehér mellyében, mint szép lány fészekben,
kegyetlenség hogyhogy él?
Mert mint nyelved beszél, búmmal én hiszem, él,
ó, mely igen nem kémél!

ECHO: ÉL.

Ó, hová légyek hát, túrvén ennyi kínját,
kivel vett körös-köröl?
Nincs út szerelméhez, mert már elvetett ez
kegyes szemei elől,
Vetett gyötrelmre, s még meg is öl végre,
amint látom, hogy gyűlöl.

ECHO: ÖL.

Már csak mutasd módját, mint olthassam lángját
szerelmemnek, ki csak nő,
Mert hogy így szeretem, s jutalmát nem érzem,
oka talám nem is ő,
Hanem más gonosz nő, ördögös bűvölő,
mert kegyes ő, semmint kő.

ECHO: Ő.

Hát medgyek, én veszett, kit szerelem éget,
s kit már ő bé nem fogad?
Szívem régi búmban, mint szép virág nyárban,
szinte igaz úgy hervad;
Azért adj tanácsot, szánd meg nyavalyámat,
ha sebemet gyógyíthatd!

ECHO: HADD!

Vajha elhagyhatnám, volna mi nyavalyám?
De lá, szívem mint gerjed,
Ha gyenge orcáján, mint Pünkösdi rózsáján,
látom, hogy színe terjed,
Magad se mondanád elhadni, ha látnád;
nézd meg csak, és esmerjed!

ECHO: MERJED!

Nem merheti lelkem, hanem ha két kezem
végez ki életembűl;
No, tőrrel, méreggel nagy bűmot verem el,
mert kiesém kedvébűl,
Látom, hogy csak gyűlöl, énnékem nem örül,
rajtam nem is könyörül.

ECHO: ÖRÜL.

Hogy hihessem én azt, ha látd-é, mint fáraszt
szántalan sok veszéllel?
Szemeim láttára nagy kegyessen másra
nézdegél vidám szemmel,
Énnékem peniglen még szerelmem sem kell,
veszt, sillyeszt gyötrelmekkel.

ECHO:

KELL!

Ó, vajha kellene, szerelmébe venne,
veszne szívem bánatja,
De nem azt jelenti kemény tekinteti,
s amint magát mutatja,
Hogy esmét szeressen, nem adja az Isten,
noha lelkem imádja.

ECHO:

ÁDJA!

Ha Isten azt adja, lelkem viszont áldja
nevét minden időben,
S talám meg is adja, és szívét fordítja
hozzám meg szerelemben
Vidám Juliának, ki egyike annak,
kiknek hazájok a Men.

ECHO:

AMEN.

ACTUS III. SCENA III.

Briseida szól Sylvanussal.

BRISEIDA.

Azmint Juliától értem, nem ok nélkül panaszkodott azért az szegén
Credulus, mert azt mondja Julia, hogy úgy jár utána Sylvanus, és oly
szakadatlan tőle, mint az galamb édes felétől.

SYLVANUS.

Ihon jő Briseida! Immár nem kérdezkedhetem többet Echótól magam
felül.

BRISEIDA.

Ihon vagyon az áruló Sylvanus! Ezt kelle Credulussal mívelned? Soha
nem hittem, hogy ilyen hamis légy néki!

SYLVANUS.

Sem ujjá, sem galléra, eb végye magára. Kérlek, ha lehet, ne korpázz, jó
asszonyom, mert nem állhatja az fejem az hév lúgot! De mi bolondságot
hiszen Credulus is el felőlem?

BRISEIDA.

Imhol, még tagadja! Mit tagadod, ha még az ágak, fák, kövek is tudják
minden álnokságidot? Ha máson cselekedted volna, soha nem bánnám,
sem csudálnám, sőt mentenélek, mert én is tudtam ifjú koromban,
micsoda az szerelem; ki semmi nem egyéb, hanem egy vak, csalárd
gyermek. De Credulust elárulnod bizony nagy bűn, nagy szégyen! Bizon
igen bánom, magadért is!

- SYLVANUS. Briseida, megbocsáss! Én Credulust el nem árultam, s te ugyan árultásnak nevezted dolgomot! Bizonyítom az erdőkkel, kik az én tudománytételemet halljátok, hogy nem én vétkem.
- BRISEIDA. Nincs s nem is lehet semmi igaz mentséged! Magadtúl is meg kellene pirulnod Juliát szerettedben, mert nemcsak egyféle árultatást mívelsz ám azzal, hanem kétfélét egyszersmind, mert az te igaz barátodnak, Credulusnak árulója vagy, s az Galateának is azonképpen, kinek vidám szemeit, jut-é eszedben, hogy egyszer az magad szemeinél is inkább szeretted vala? Ez-é az igazság? Ez-é az tökéletesség? Ha egyet nem néznék talám ez szemnél.
- SYLVANUS. Azmint látom, még az füvek s virágok is kikiáltják az én nagy szerelmemet. Látom bizon én magam is, hogy ez szerelemmel én oly nagyot véték, hogy méltó, ki-ki gyűlöljön érte. Vallom s nem tagadom én magam is! De te, Szerelem, magadra hagyom, hogy nem én vétkem, hanem tiéd, mert azminémő hálót ennek előtte az Galateá ábrázatjára énnékem vontál volt, ugyanazont vontad most Julia személyére. De ennek fő oka azért csak az Galatea túrhetetlensége, ki miatt midőn reméltelenségben estem volna, s mint egy baba, úgy járnék az mezőn széllyel, akarám az Julia szépségével az Galatea miatt való búmot elvernem, úgy, mint szeggel szeget, de így is csak nyavalyára jutottam, noha bú előtt futottam.

ACTUS III. SCENA IV.

Dienes szól Galateával.

- GALATEA. Hála Istennek, hogy mégis könnyebb, hogy noha éntőlem fut, de azért ugyan nem utál!
- DIENES. Egészséggel, virágom! Azt hallom, hogy édesb az szád az lágy sajtnál!
- GALATEA. Értetlen! Lám, olyan vagy, mint az urad!
- DIENES. Haha, mint haragszik! Lám, mondom, hogy nem mívelem egy kérődet, hanem tízet. Csak parancsolj, megalkoszunk mi, édes vérem.
- GALATEA. Ki tréfás, ím, uram, mintha hímvarró társam volna!
- DIENES. Csi, csi, csi, ki kövér! Vajha megfoghatnám!
- GALATEA. Kivel beszélsz?
- DIENES. Egy tengeliccel. Csi, csi, csi! Nézsze, mint jó az szómra; ha lépem volna, majd megfoghatnám.
- GALATEA. Meg az ebet! Hagyj békét annak! Ihon látd-é az szép inget? Néked ádom én ezt, ha imez kosárka eperjet elvétetnéd éntőlem az uraddal. Bizony csak ezennel szedtem én magam két kezivel!
- DIENES. De ideádod-é az inget?
- GALATEA. Oda.
- DIENES. Talám csak tréfálsz?

GALATEA. Nem tréfálok bizony!

DIENES. Meg mersz-é rajta eskünni?

GALATEA. Meg, akár százszor!

DIENES. Hogy nékem adod az inget, ha elveszi Sylvanus tőled az eperjet?

GALATEA. Néked ádom, lám, mondom, hitemre!

DIENES. Add ide az eperjet, s tedd el az inget, hadd álljon készen!

GALATEA. Bátor valamely órában kéred, odaádom ottan, csak vegye el Sylvanus az eperjet!

ACTUS IV. SCENA I.

Credulus beszél Sylvanussal.

- CREDULUS. Csak kár, nem mesterkedhettél úgy, Sylvane, hogy dolgodot elfedezhetted volna előttem. Nincs oly vékony sodrott fonál, ki valaha az verőfénre ne kéljen, titok snincs olyan, ki valaha ki ne jelenjen.
- SYLVANUS. Mi dolog, talám bort ittál? Mit garázdálkodol énvélem?
- CREDULUS. Nemcsak garázdálkodom az te hitetlen voltodért, hanem ugyan eszvehordjuk ma az marhát!
- SYLVANUS. Valamiért? Valyon mi hamisad volt valaha éntőlem, jámbor, hogy így pártolkodol?
- CREDULUS. Mi hamisam? Még azt kérded? Tehozzád én úgy bíztam, mint magamhoz, s ahhoz képest tanácsot is kérdettem tőled, mint meghitt barátomtól, dicsérvén hol szemét, hol kezét, hol szavát, hol homlokát Juliának előtted, azt alítván, hogy orvoslanál inkább, hogysem elárulnál nyavalyámban. S ha tekintem, hát nem barátom, hanem halálos ellenségem voltál énnékem, mert sok esztendeig való szolgálatomnak minden bérét, érdemét elvesztetted tőlem! Hogy mívelhettél ilyen árultatást rajtam? Tudod, hogy engemet, ilyen jó társodot s barátodot árulsz véle! Engem, mondok, kinek mindenkoron ajánlottad szolgálatodot! Ez-é az igaz barátság s tökéletes jámborság?
- SYLVANUS. Halljad, ím megmondom, azután tégy magad ítéletet benne, ha érdelek-é böcsületet vagy nem. Egykor Dametával ballagunk vala az olajf völgyön, s egy dombnak az árnyékában találánk egymás mellett fekünni Juliát Mirtinával, hogy ott nyugodnának az jószagó füvekben, az jó madarászás után. Vala valami eledel is mellettek. Mihelt megláttak bennünket, Mirtina ottan felkele, s nagy emberséggel kezde étellel és itallal kínálni bennünket, s mi is melléjük ülénk. S hogy ott ennénk s innánk immár, történék, hogy az beszéd közben Julia, csak történet szerint fordítá reám szemeit, s én is penig titkon eszemben vettem vala az ő tekintetét. Jó idő múltván szomorúan fölemeltem vala szemöldökömet, nagy szomorúan reája tekinték, úgy, hogy egymás tekintetünk egyben találának, s ugyanott mindjárt az Szerelem (kinek az ő személyét lesben állatta vala ellenem) egy nyilával gyógyíthatatlan sebet ejte szívemen. Csak esék énrajtam, hogy ottan elvésze eszem, s halálos veríték üte ki homlokomon, ki miatt csak elhalék s elnémulék; s mint az leánygyermek álmában megrettenvén s felserkenvén, ijedtében édes anyját kiáltja.
- CREDULUS. Miért nem tekintettél máshová? Miért néztél reá? Mit ámodtál csudául az ő mennyei ábrázatjára?
- SYLVANUS. Bizon egynéhányszor akartam s igyekeztem, de soha erővel sem fordíthatám el szememet róla, mert az ő hihetetlen szép volta akaratom ellen is maga csudájára húzza vala szívemet.

- CREDULUS. Nem az, nem, nem az ő szépsége, hanem az magad tökéletlensége s hitetlensége ennek az oka. Tudod, hogy nem cselekedtem én azt tevéled, mikor Galateában égsz vala!
- SYLVANUS. Bizonyára, ha az Szerelem rabja vagy, azminthogy tagadhatatlan dolog, hogy az vagy, tehát tudnod kell, haszontalan öelötte mind az elfutás, s mind az elrejtés, s mind penig az ellenkezés, mert ő mind löni, s mind repülni, s mind gyútani jól tud, s ha szinte néha valamely embernek az szíve kemén volta miatt nyilván nem árthat is, ugyan nem nyert ember azért azzal, mert kinek szívét nyilával meg nem hatja, azt tűzzel gyújtja, s úgy meglágyítja. S ott még az gyútó tüzet is, ha meg akarná oltani valaki az tiszta szemérmetességnek nedvességével, úgy sem fog semmit. Mert ahová ember lábán igyekezik, oda hamarabb elérkezik szárnyon, s előtte viszen, mert repülve mégyen.
- CREDULUS. Semmi mentség ez! Csak árultatásodnak s tökéletlen hamis voltodnak undokságát (kiben ellenem fertetél) forgattad volna is szemed előtt, szabadon mert ember lehattél volna az Szerelemnek nyilaitúl, szárnyától, lángjától!
- SYLVANUS. Nám, mondom, hogy nem én vétke, hanem az Szerelemé, kit magad is jól tudsz, hogy vak, s azt is vakká teszi, azkinek szívét felgerjeszti, hogy az vétke sem esméri, s az barátságot sem tekinti, s az atyafiúságot sem böcsüli.
- CREDULUS. Azmint látom, nem csak nyertességgel, hanem ugyan erővel is akarod tennenmagadot igazétani. No, ám légyen helye mentségednek, noha nem igaz, s ámbátor légyen úgy, hogy az Szerelemnek erőltetésiből szereted te Juliát, énellenem semmit nem vétesz. De itt mit mondasz arra, hogy nem elégedtél azzal, hogy szeretni merted Juliát, hanem annak felette éntőlem el akartad veszteni, hogy énnálam nélkül, csak egyedül örvendezhess nékie, kivel az éltető lelkemtől akartál engemet megfosztani! Nem hamisság-é ez? Nem gonoszság-é? Azmely gonoszságod napról napra mindaddig öregbel, míg meg nem szünnél tőle.
- SYLVANUS. Bizonságom az menny és az föld, hogy azelőtt is számtalanszor próbáltam, s most is mindennap azon vagyok, hogy kivessem szememből, de nem enged az Szerelem, sőt akaratom ellen tartóztat engem. Hanem könnyerg-jünk mindketten néki, hogy ilyen méltó kívánságunknak ne légyen ellene, hanem ótsa meg az rút tüzet bennem, s mentse ki teelőtted is ártatlan fejemet. Isten hozzád!
- CREDULUS. Ó, áruló Szerelem, mire juttatál engemet? Ó, hogy bánom, hogy meg nem kérdém Sylvanust, ha szánja-é ötet Julia? Ha örmest hallja-é, mikor szól, vagy penig csak övéle is így bánik, mint szinte énvélem, hogy még örül gyötrelmemen? De ihon szinte az kegyetlen Julia, mint beszél Briseidával! Majd félfelé vonszom magamot, s meghallom, ha engem szán-é inkább vagy Sylvanust?

ACTUS IV. SCENA II.

Briseida szól Juliával, Credulus egy bokor megett hallgatja.

- BRISEIDA. Nagy ok ádja tennem, hogy ismét megpróbáljam, micsoda akarattal vagy az szegén Credulushoz.
- JULIA. Nékem is nagy ok ádja, hogy régen se halljam szódot.
- BRISEIDA. Azt akarod-é, hogy mindholtig csak búban, szomorúságban viselje életét, s mindenkoron csak keserő könyveket hullasson, nyavalyás? Szánd meg szegént, te vad állat, s térj hozzá már valaha egyszer!
- CREDULUS. Ha sokat késel az én életem segedelmével, én keveset késem az veszedelmével!
- BRISEIDA. Az hevült, megszomjúhozott útonjárónak sem édesebb az tiszta forrásvíz, s az aratóknak sem kedvesb az árnyék s hűves szellő, sem az nyájnak az zöld pázsitfű hegye, kit az reggeli piros hajnal gyenge harmattal behintetget, mint Credulusnak az te szemeid tekinteti.
- JULIA. Az dühös farkas is nem nagyobb ellensége az juhoknak és barmoknak, s az köeső sem nagyobb az éretlen gyümölcsnek, s az száraz dér sem az új plántáknak, mint nékem szerelme Credulusnak.
- BRISEIDA. Hadd el az kegyetlenséget, s tekints kegyelmesen, mondok, szegénre! Meglásd, ne haragéts magadra az Szerelmet, mert tudod, nem fog semmi poenitentia Cupidónál. Valyon nem esméred-é az ő nyilának hegyes voltát?
- JULIA. Haragudjék bár, löje szinte annyi nyilát reám, mennyit akar, mit árthat annál többet, azmit ez ideig ártott? De talám azt akarnád, hogy néked jelenteném én azt meg, azkit ez ideig soha senkinek nem mondtam? De ne várd, mert minthogy ekkoráig senkinek sem jelentettem, ezután sem senkinek, míg élek. Hanem ezt bizonynyal elhiggyed azért bátor felőlem, hogy én ezután soha senki szerelméhez magam nem kötöm, mert sok esztendeje vagyon már, azmiulta egy ifjú vitéz szerelmében ádtam magamot válhatatlanképpen, kitől soha el nem szakadok.

ACTUS IV. SCENA III.

Dienes szól Sylvanussal.

- DIENES. Vedd el, uram! Végye el uraságod, ha egyébért nem is, ottan csak azért, hadd légyen enyim az hímes ing, kit Galatea ígért.
- SYLVANUS. Nem csuda, hogy oktalan voltodra így búsítasz. Hagyj békét, menj inkább az juhokhoz, mert valami farkasordítást hallok mind az völgyen!
- DIENES. Patvar marja mind farkast, medvét, rókát! Majd elmégyek, csak vedd el az eperjet, ne vesszen el az hímes ing tőlem.
- SYLVANUS. Nem veszem, nem, hallod-é?

DIENES. Miért? Ha lám, ki jó! Ottan csak egy szemet egyél benne!

SYLVANUS. Eredj! Vessz el előlem!

DIENES. Miért nem kóstolod meg? Talám azt hiszed, hogy valamit adnak megenned? Ím én is eszem.

SYLVANUS. Add az szamarodnak!

DIENES. Miért adnám? Magad is megehetnéd azért, ha eszed volna! Miért adnám az szamárkának? Nem tudod-é, hogy nem jó számárnak eperj?

SYLVANUS. Ki bolond szegén!

DIENES. Ne mondd azt, uram! Nem bolond az számárka! Látod-é, hogy mind vizet, fát ő hord szegén az konhához?

SYLVANUS. Mondom én, mint vagyom. Azki mivel társakodik, olyanná lészen. Ha számárral, számárrá. Immár ő mind elpöngetné az aggnó szót! Hadd el, s eredj az juhhoz!

DIENES. Vedd el hát az eperjet!

SYLVANUS. Mit búsítasz? Hagyj békét! Vakarj el!

DIENES. Miért nem veszed el? Mit árt? Miért vagy ilyen kegyetlen?

SYLVANUS. Nem vagyok olyan kegyetlen, mint Galatea érdemlené, kiért egész esztendeig sívék-rívék; könnyörgék néki, úgy, hogy még az madarak is, úgy tetszett, keserültenek. Kiért csak szemét sem vetette reám, szómot, izenetimet csak hallani sem akarta, levelemet sem olvasta, ajándékimot pedig nemhogy elvette volna, de ingyen sem illette. Azért senkire ne vessen, ha olyan magot arat, azminémőt is vetett. Hadd csak, hadd, jóllehet ha valaha megfizetem az kölcsönt, talám nem lesz ilyen kegyetlen hozzám. De itt mit vársz te? Hogy nem mégy el? Hogy nem látsz az juhokhoz? Meglásd, hogy ím, estvére kélve az kosárba rekesszed őket, egy héja se légyen, mert bizon elhidd, te ádos meg az árát, hallod-é? Nyilván szólok, érted-é?

DIENES. Vagyom héja, csaknem mondám, az egyik kos szarvának! Ím, mint veszt el tőlem az hímes inget! Csak veszi vala el az eperjet, olyá tartom vala, mintha rajtam volt volna immár!

ACTUS IV. SCENA IV.

*Credulus, mint reméltelen, elbúsult ember, magában szól egyedül,
meg akarván bújában magát ölni.*

CREDULUS. Mi szükség énnékem (tudván, hogy Julia mást szeret) tovább ez világban vajúdnom? Csak mint egy kába, eszeveszett ember, lecsüggött fővel az emberek között széllyel bolognom? Mi jót kell várnom, ha fülemmel hallom, ő maga Julia mit beszél? Az szerencsét szidjam-é, ha látom, hogy nem az vétke, hanem Sylvanusé, hogy hová fenébb s kegyetlenb Julia hozzám. No, hadd járjon, sem az szerelem, sem hosszú idő orvosolhatja

meg az én lelkem fájdalmát. Orvosolja az halál, ki mindennémő búban s nyavalyában hamar véget szokott érni.

Medgyek? Imez kösziklárul szakasszam-é le nyakamot? Ha azt mívelem, csak foltonkint szakadozik az én testem, senki nem fogja tudni, hová lettem, elszöktem-é vagy miben veszttem. Bizon, senki hírt nem tud mondani halálomról! Nem azt tehát, hanem azt mívelem: Ó, ti magas fák, kik sokszor hallottátok az én keserves sírásimot, kiken az én gyilkosom, Julia, csak mosolyogott, ti légyetek mostan is az én testámentumosim, s ti tégyetek bizonságot mind ölötte s mind más előtt az én szörnyű halálomról, mely halálomnak keserves okát, ím, fel is jegyzem egy fiatalra, hogy mennél nagyobb időre nő, annál inkább kiterjessze magán az jegyzetemet, mely jegyzésről végyen ki-ki példát, mint üzze az szerelmet, s mást is tanítson reá. Ó, istentelen s igen kemény szép Julia, ki mindétig fene s néma lől hozzám, ím, meghalok immár. Ezután [nem] búsít az én siralmas kiáltásom tégedet! Talám valaha ezután, ha jó szerencsére reátalálsz az miattad veszett testemre, látván szörnyű halálomot, sokat is gondolkodván magadban, kezdesz akkor megadni, s emlékezetért talám valami csontom darabját is kezdedben vészed, sőt talám csókodot sem tiltod akkor meg, kit éltemben megtagadtál tőlem. Ha pedig Isten azt akarta, hogy ugyanez gonosz szerencse miatt ez holtom után való jó se teljék rajtam, s holt testemre se találj, hanem valamely ember ásta sír vagy valami vad gyomra légyen az én koporsóm, mégis talám valaha reátalálsz az jegyzésre, kit az fiatalra metszek fel, s megértvén abból, hogy temiattad, kegyetlen, adtam az halálra magamat, talám megszánsz s könyvezve fohászkodol (noha későn) utánam héában akkor. Te is pedig, hitetlen Sylvane, engemet elárult, hamis barátom, elégedjél meg immár az én Juliámmal!

Ó, veszett s nyomorult fejem, bezzeg igen megcsalatkozáim! Ó, szép Juliám, immár nem halljátok az szegény Credulusnak szózatját, sem az ő keserves énekét! De mit beszélek héában, nyavalyás, ha csak az hegyek-völgyek hallgatják szómat! No, hadd messem fel előszer okát halálomnak az fiatalra, s azután hadd múljak ki ez világból:

Credulus bújában, itt ez nagy pusztában
azért ölé meg magát,
Hogy Sylvanus tőle, kit soha nem véle,
elcsalta szép Juliát,
Kiért, mint ezelőtt, most is ezen helyött
nem szánta ő halálát.

ACTUS V. SCENA I.

Sylvanus szól Credulussal, megragadván az kést kezében, hogy meg ne ölje magát.

- SYLVANUS. Mi dolog, mit csinálsz? Ereszd az kést! Bocsásd, mondok, felséges Istenért, kell-e mívelned? Hogy nem tekinted az lelkedet, miért míveled azt?
- CREDULUS. Az te hitetlen voltodért. Ereszd, hagyj békét, bocsásd az kést, hadd érje nyavalyámnak végét!
- SYLVANUS. Azt bizon nem, soha, csak kár!
- CREDULUS. Mi közöd hozzám, miért nem hágyasz meghalnom? Hiszem néked is jobb léssen, ha csak egyedül s más társ nélkül örülsz az Julia szerelminek.
- SYLVANUS. Ma üssön meg inkább az menny engemet, mint az, soha! Légyen tiéd az szép Julia, csak egyedül temagad is érdemled ötet. Soha csak reá sem tekintek ezután! Az fejében, ha ez ideig az mi barátságunk ellen árulójul gyönyörködtem ellened az ő szépségében, megbocsáss, az Istenért kérlek, mert bánom, azután nem is mívelem!
- CREDULUS. Hohohó! Késő immár sütvé! Azelőtt kellett volna jómra gondolnod! Ereszd az kést, s tarts dolgodot!
- SYLVANUS. Nem adom, hitemre, csak kár, hanem inkább könyörgök az Julia szemecskéjének lebbegő fényeért, sőt az ő szerelmére készerítek, hogy bocsásd az kést! Látod, hogy aznélkül is kitekerem kezedből, ha megsértlek is! Valyon ha itt halva látna Julia, mit gondolna? Bizony csak nevetne haláلودon, s bolondnak mondana érette! Nem tudod-é, hogy ez világon semmi nincs nagyobb örömek s gyönyörűségek az szép asszonyoknak s leányoknak, mint ha azokat látják halni-vészni azkik szerelmekre felgerjednek
- CREDULUS. Tehát az nyakamnak végeszakadtát is irigyled, áruló? No, hadd járjon! Tudom, hogy valaha eltávozol tőlem azkor is elég idő s módom léssen dolgomban.
- SYLVANUS. Jer oda inkább hozzám; talám kimégyen az istentelen szándék szívedből, ugyanis eszes ember, azki gonosz szándékját jóra fordítja.

ACTUS V. SCENA II.

Julia szól magában, látván az Credulus nagy kését, kívül magát meg akarta ölni, s az fiatalon is az jegyzést elolvassván, kit Credulus felmetszett.

- JULIA. Micsoda nagy kés amaz, azkit ahol az fa mellett látok? Micsoda jegyzés imez fiatalon? Valyon ki jegyzette reá? „Credulus bújában, itt az pusztában, azért ölé meg magát” Hazudsz benne, hitván ember, hogy én volnék oka istentelen haláلودnak, s abban is, hogy én Sylvanust szeretem! De erre téged csak az magad hamis gyanósága s tökéletlen kételkedő volta s

bolondsága vitt. Bizonságom az szerelem, hogy nem Sylvanust, hanem Thyrstist óhajtom az én fohászkodásimban, kihez még gyermekkoromban fölgerjedtem! Thyrstist keresem sok esztendőtlől fogva, Thyrstis csak egyedül az én szerelmes lelkem, kin soha senkit el nem cserélek, s kinek nevét, szerelmét soha semmi idő el nem felejteti vélem. De kicsoda az, ki ez jegyzést elolvasván azt ne alítsa, hogy igaz az, mit reám írt, s el ne higgye az hamisságot felőlem? Majd mind ez egész világnál tökéletlen nevem kél s léssen! Hanem hadd metéljem ki inkább ez fiatal héjából, hogy senki meg ne olvashassa, hogy ne szálljon, ártatlan voltomra, örökké való szidalom fejemre! De azhol valami pór jó az bokrok között! Ha valahogy itt kap, hogy metélgetek, majd meg akarja tudni, mit mívelek, mert ezféle értetlen pórok mindennek végére akarnak menni, s ha csak reátekintek is, mind-mind ez egész tartomány rakva léssen véle. Jobb tehát, hogy hadd menjek félfelé, míg elhalad ezen!

ACTUS V. SCENA III.

Dienes magában szól.

- DIENES. Nincsen annyi hajsza az uramon, az mennyi szitkot, átkot szólok az rossz bestyére, ha az hímes inget elveszti tőlem! Nám, soha nem eshetik szíve szerint! Ím, most szinte úgy vagyok dolgom, mint az ebnek, kinek torkán akadott az csont: el sem nyelheti s ki sem vetheti. Valamit hagyott volt Galatea, hogy uramnak megmondjam, s azmi választ téssen reá, hogy azt is megmondjam néki, s ím, szinte odamégyek most az ingért. Tudom, hogy menten megkérdi, ha megmondtam-é az követségit, s uram is hogy mit szólt reá. S az a bestyeség, hogy meg nem tudom mondani, mert jobb része mind kicsúszott az fejemből. Maga míg ide jöttem, mind azt beszéltem magamban, hogy el ne felejtsem. Ó, hogy nem jut eszemben! Oda léssen az ing! Dienes szól Sylvanussal.
- DIENES. Ahol jó Sylvanus, az gazdám! Jó szerencsével, uram, szinte te kellesz vala!
- SYLVANUS. Mi dolog? Talám valami kár esett az juhokban?
- DIENES. Az a kár, igen találád, valami káposztácskáért mentem vala az kertben, hogy vacsorára megfőzzem. Hallám, hogy Galatea monda Friskának, hogy ott az sövénhez támaszkodván beszélnek vala egymással
- SYLVANUS. Talám Briseidának inkább?
- DIENES. Azt, azt!
- SYLVANUS. Mit monda néki?
- DIENES. Eredj, mond, édes vérem, keresd meg az legént, mert én ezután senki után nem járok többet!
- SYLVANUS. Nem nevezé-é meg az legént?
- DIENES. Meg, de nem jut eszemben. Bestye, ki csudás neve vagyok!
- SYLVANUS. Talám Bereck?

DIENES. Nem az.

SYLVANUS. Damon?

DIENES. Az ördögöt Damar!

SYLVANUS. Talám Celsus?

DIENES. Mégsem az, magasabb annál is!

SYLVANUS. Menalca?

DIENES. Annál is nagyobb!

SYLVANUS. Hát Corydon?

DIENES. Az sem.

SYLVANUS. Talám Alfesibeo, mert nálánál többet nem tudok, azki olyas volna!

DIENES. Az, az, az! Alfesipoló!

SYLVANUS. Mit monda Briseidának, hogy annak az legénnek mondjon?

DIENES. Mondd meg az Alfesibeónak, hogy jöjjön elém, ím, itt megvárom. Végye el immár hasznát az régi szerelemnek!

SYLVANUS. Elméne Briseida megmondani az legénnek?

DIENES. El. Mindjárt, mint nyakaszakadtában elfuta, azonban hátrafordola Galatea, hogy engem megláta, monda: Mondd meg, úgymond, uradnak, hogy ha szinte értetlen is, ugyan nem leszek azért világa vesztett, ugyan leszen azért szép szeretőm, ki ne csak ő keresse magát, hanem ő könyörögjön utánam. Nem kötöm, ne féljen ezután az jámbor, nyakára magamot, mert látom, hogy úgy fut előttem, mint egy pestis előtt. Addig bé nem setétedik, míg én egy szép ifjú legénnek ölébe leszek, ki meg fogja becsülni, nem úgy, mint ő, az én szépségemet.

SYLVANUS. Alfesibeo? Megcsalja bizony az reménség az jámbort! Mert míg én élek, bizony abban semmi nem kél soha! Sem ő, sem más, nemhogy férje, de még szeretője sem leszen senki Galateának énnálamnál! Mert ha szinte az reménség arra vitt is, hogy Juliához hajoljak, az én keserő nagy fájdalomnak könnyebbségeért, kinek csak az Galatea tűrhetetlen hozzám való kegyetlensége volt oka, ugyan nem gyűlöltem azért én annyi elhagyásomban is Galateát soha, sőt szerettem azkor is, szeretem ezután is, míg az lélek bennem marad. Most penig, annál inkább, hogy Juliát Credulusnak engedtem, kinek igaz barátságának ne engedje Isten, hogy soha ezután vétsek, sem hogy árulója légyek, csak engemet illet azért egyedül Galatea, senkit nem egyebet. De jer azfelé, ha valahogy elhozta addig Briseida Alfésibeót, őkegyelmét! Reá felelek, hogy az kurva anyja csecsiből szopott tej is keserő méreggel forr az torkára!

DIENES. Jere, ím megmutatom, hol láttam Galateát, oztán a juhhoz mégyek, mert estve vagyon immár, bé kell rekesztenem őket. Ó, szép ingem, hímes ingem, majd kezemben léssesz!

ACTUS V. SCENA IV.

Julia szól Credulussal.

- JULIA. Elhalad az pór, immár senki nem lát, hanem majd én is kimetélem ez hamis írást az fiatalból.
- CREDULUS. Penig elszakadhaték az hitetlen Sylvanustúl. Ne, immár nincs ki megtilthasson az én életemnek veszedelmét elvégezésétől. Nem nehéz meghalnom, de az nehéz, hogy halálom óráján nincs jelen az én istenasszonyom, s nem nézi, mint ölöm meg magam ömiatta.
- Fogadjuk, ő az, ki ama fa mellett áll! Ő, hitemre! Ó, áldott nap, kin kedvem szerént végezem el életemet!
- JULIA. Azt reá felelek, senki el nem olvassa, én is úgy kimetélem!
- CREDULUS. Azmit annak az jegyzésnek kellett volna mondani, azt az temagad nyelve mondhatja meg ezután.
- JULIA. Íme, lám, élsz még? Vagy most támadtál fel?
- CREDULUS. Talám bánod, hogy élek? Ne bánkódjál, ezennel teszek róla.
- JULIA. Hogy élsz, nem bánom. De azt, hogy gonosz híremben akarsz ejteni, azt bizony bánom. Igaz-é az, hogy az fiatalon azt metszéd fel, hogy Sylvanus szerelmében ádtam magamot? Micsoda bizonságod vagy on arról, ha tudja az Isten, hogy senki nem mondhatja igazán, hogy soha csak reá is tekintettem volna?
- CREDULUS. Az gonoszság vakított volt meg, s magam sem vettem eszemben, mit írtam. Ne siess, az Istenért! Kérlek, tedd el az kést! Csak egyért könnyörgök!
- JULIA. Mi kell? Mondd meg gyorsan!
- CREDULUS. Ha az te kegyetlenséged s az én gonosz szerencsém így hozta, hogy az én régi szolgálatom ne légyen kellemetes előtted, elégedjél meg egy halállommal, s ne hagyj mindennap ezerszer halált kóstolnom! Ez éles késedet üsd az én mellemben, s vedd ki szívemet, ki téged igazán szeretett, s bocsásd ki az sok keserőségből, mint egy mély tömlőcből, az fájdalmas lelkemet. Nem vétkezel semmit véle, mert ha valaki szerelmes ember valaha kedve szerint végezte életét ez világban, én lések az másik, ha az én édes szerelmesem keze miatt léssen itt elesésem, mely nem halál, hanem új élet gyanánt esik énnékem; miérthogy azt mondják, jó annak az halál, azki bűnnek éri végét azzal.
- JULIA. Isten őrizz! Vesd ki ez rettenetes dolgot szívedből, ím, az én hitemre ugyan megszánom bizony, azmint azelőtt is megmondtam: ha segíthetnék, örömet segítenék, de nem szeghetem meg hitemet. Bizonságom az Isten és az Szerelem.
- CREDULUS. Átkozott légyen az Szerelem, az is, azki hiszen néki! Ó, kedves sebem helye, ó, én édes jelem, kire sokat nézek napestig az szegény Angelica emlékezetire!

JULIA. Veszék! Mit beszélsz? Angelicát emlegetsz-é?

CREDULUS. Mely nehéz most, hogy akkor meg nem holtam, azmikor egy kígyó ez sebet rajtam ejtette vala! Ó, én édes Angelicám, az temagad kezivel gyógyítál meg akkor, mely jótétellel csak ez mostani veszélyre juttattál, mert ha akkor meg hadtál volna halmom, most ez nagy bút nem szenvedném, sőt az te áldott öledben múltam volna ki ez világból!

JULIA. Ha valaha valamiben énnékem kedvemet igyekezted tölteni, bizonyíts meg ezzel, hogy mondd meg, kicsoda az az Angelica, azkit emlegetsz?

CREDULUS. Ha lehet, hadd ne újítsam meg, lelkem, az én régi nyavalyámat!

JULIA. De mondd meg, fölötte igen kérlek!

CREDULUS. Ha életemet teéretted fogyatom meg, miért titkolnám azt előtted? Az Angelica egy igen szép leány vala, kinek szerelmire Candiában (ki mindkettőnknek hazája vala) fölgerjedtem vala.

JULIA. S ő, az Angelica, szeretett-é téged?

CREDULUS. Igenis, sőt talám inkább ő!

JULIA. Hát nem csuda, hogy gyötör az szerelem, s ennyi kívánságodban nem ad jó szerencsét, mert azki igazán szeret, egyet szeret!

CREDULUS. Mert megholt ám! Vaj, ha élne, nem volnék ez veszélyben! Mert bizony tereád sem egyébert gerjedt fel az én lelkem, hanem hogy csuda hasonló vagy hozzá!

JULIA. Bizony elég kegyetlen halál volt, hogy így fosztott meg egymástól benneteket! De mit tehetsz róla? Túrni kell, mert az halál senkinek nem kedvez.

CREDULUS. Az halál nem szinte oly keserves, mint az halálnak oka s módja, kiről könyvhullatás nélkül nem emlékezhetem soha.

JULIA. S mi módon holt meg?

CREDULUS. Egy társom búsoltában, hogy hozzá nem akart hajolni, mérget adott szegénnek meginnya, azmit magátúl értém, hogy ölemben vonyog vala.

JULIA. Ki volt az társodnak neve?

CREDULUS. Montan, ha igazán jut eszemben.

JULIA. Mit hallok? Montant emlegetsz? Veszék! Álmomban vagy ébredten hallom ezt? Néked pedig ki neved? Ugyan Credulus-é igaz neved?

CREDULUS. Ölj meg inkább, ne kérdezkedjél tovább!

JULIA. Mondd meg csak, ha vagyon-é más neved! Azután parancsolj, s azt mívelem, azmit mondasz!

CREDULUS. Nem Credulus, hanem Thyrsis az én nevem.

JULIA. Tarts! Segélj! Thyrsis néked neved? Fogj, fogj! Majd elesem!

- CREDULUS. Julia, Julia! Ó, átkozott szerencse! Elájula vagy ugyan meghala? Ím mint fejededik, hidegedik! Bizony megholt, mert semmit nem pih! Ó, rettenetes történet! Ím, midőn én kérem azon, hogy az ő keze miatt haljak meg, ő hal meg az én kezemben! Ez-é az dolog, átkozott Szerelem! Így adod-é kezemben az én szerelmesemet? Mi jót várhassak immár tőled, ha megölted őtet? Az fejében bár meg se adtad volna! De ha életében nem engedted meg csókolgatnom, meghalva is megcsókolom! Magam ajakammal szedem el az ő édes ajakiról az hervadt piros rózsát.
- JULIA. Thyrsis-é néked neved?
- CREDULUS. Valami új öröm ocsúdtata fel téged?
- JULIA. Sem nem egyéb, hanem az te szerelmes csókod, én édes Thyrsisem, téríte ismét életre az halálból!
- CREDULUS. Engemet hiszel-é most Thyrsisednek, kit csak imént is úgy gyűlölsz vala, mint az szörnyű halált? S most édesnek mondod az én csókomot, maga imént csak az tekintetem is ellened vala? Valyon mitől lágyult meg ilyen hirtelen az te kemén szíved? Én hiszem, hogy csak valami új csalárdsága ez az Szerelemnek! De mondd meg, ha Istent szereted, mi változtatott ilyen hamar téged, s mi fordította kegyetlenségedet jókedvire s kegyelmire?
- JULIA. Míg te Credulus voltál s én Julia, addig kegyetlen s kedvetlen voltam hozzád, de mihelt te is Thyrsissé lettél s én is Angelicává, ottan kegyes szerelmes lettem hozzád.
- CREDULUS. Igaz bizon, édes lelkem, hogy mind képpel s mind természettel igen hasonló vagy Angelicához, de hogy ugyanő volnál, az hihetetlen dolog, mert az magam két szemével látám meg ennekelőtte, hogy szinte meghal vala.
- JULIA. Hiszem én mondtam vala azt tenéked, mert én magam is azt tudtam, hogy méreg volt az ital, azkit Montan adott vala meginnom. Ó, én hamis beszédem, mely nagy bűt s nagy kárt szerzett volt mindkettőnknek! Nem méreg volt, nem az, az Istenért, hanem csak valami oly ital, ki után ember egy napestig mind aludt.
- CREDULUS. Nem tudom, mit higgyek, mert lehetetlen dolognak tetszik, hogy ily hamar kegyelmiben vett volna az Szerelem, s hogy ilyen nagy jómra tartott volna meg engem ez ideig.
- JULIA. Úristen! Micsoda bizonsággal mutathassam én meg néked az igazat, s miképpen hitethessem el véled? Hála Istennek, eszembe jutta! Látod-é ez unicornis szarva hegyit, kit ilyen módon aranyban foglalván magad ádtál vala otthon Candiában, hogy az te emlékezetedre nyakamon viseljem? Nézsze, esméred-é? Mi kell ennél nagyobb bizonság? Én vagyok az te Angelicád! Én vagyok az, kit te megholtnak hittél lenni!
- CREDULUS. Immár nyilván látom! Ó, ó, ó!
- JULIA. Miért sírsz, édes Thyrsisem? Talám teljességgel elfeledkeztél rólam, az te Angelicádról? Azt bánod, hogy ismét megtaláltalak? Úgy-é? Szólj, lelkem!

- CREDULUS. Örömemben nem szólhatok vala. Nem feledkeztem el még rólad, én édes Angelicám! Nem lehetne az soha, mert kicsoda az, ki elfelejthesse az ő éltető lelkét, édes Angelicám? Ó, két szemem világa, nem tett soha ennyi gonoszt vélem az szerencse, az mennyi jót most vélem tézen! Hát ugyan te vagy az én édes Angelicám! Ím, noha látlak, hallak, de alig hiszem még magam szemeimnek is, füleimnek is!
- JULIA. Én szinte azonképpen, én édes Thyrsisem, miérthogy tizenkét esztendeig való keresésimben sohul semmi hírt nem hallottam felőled, s immár most véletlenképpen ilyen hamar egybenhoza Isten bennönket! Noha látlak, de alig hiszek enmagamnak is! Jól esmérem az szép helyt, azkirül emlékezel, mikor amaz árnyékon együtt aluszunk vala, s én meg valami fűvel gyógyítalak meg.
- CREDULUS. Ó, áldott szerencse! Ó, boldog s örvendetes nap, ki ez időt adtad érnem! De micsoda gonosz gondolat volt az a Montantól, hogy téged elalusson?
- JULIA. Érts meg! Azután, hogy ám az földre esém, nem csak te, hanem egyéb is minden azt hitte, hogy megholtam. Látván ezt Montan, menten az atyámhoz jutott, s mondotta néki, hogy ő valami fűvel föl tud támasztani engem; ha megelevenedném, néki adjon az atyám házastársul. Atyám, mint keserves ember, néki ígért mindjárt, s Montan is ottan megorvoslott engem. De megcsalta az latrot az reménség, mert mihelt megértém ez csalárdságát, hogy mint vagyon az dolog, azonnal elszökém, s azulta csak téged kereslek erdőkről erdőkre, én édes Thyrsisem.
- CREDULUS. Miért változtattad meg nevedet? Hol laktál ennyi sok esztendeig?
- JULIA. Hát te, édes lelkem, miért nem nevezted magad Thyrsisnek, hanem Credulusnak?
- CREDULUS. Azért, hogy hazánkban senki semmi hírt ne kaphatna felőlem.
- JULIA. Én is szinte azért. De mint éltél te is azulta, hogy onnan hazul eljöttél?
- CREDULUS. Menjünk az én szállásomra, s ott beszéljük egymásnak minden nyavalyáinkot, kiről örömmel emlékezhethünk immár most, hála Istennek! De valyon ki jó távol, ahon? Mintha Sylvanus volna Galateával! Nézsze, mint beszélnek s nevetnek! Én hiszem, megkönyörültek egymáson. Jer, vonjuk félféle egy kevéssé magunkot, halljuk, mit beszélnek!

ACTUS V. SCENA V.

Sylvanus, Credulus, Galatea, Julia.

- SYLVANUS. Bocsásd meg, lelkem, hogy azt tettettem, mint hamis, hogy ezt szerettem volna inkább náladnál; s mentsen előtted az nagy bosszúság, ki az te régi kemén voltodból szállott vala szívemre, mely kegyetlenséggel reménytelenségben ejtettél vala felőled, hogy azt hittem, hogy soha nem vészesz bé szerelmedbe. Tiéd mind lelkem s mind szívem, eszem, fejem, gondolatom, mindenem. Ezután sem szépség, sem egyéb semmi el nem szakaszthat tőled engem!

- GALATEA. Inkább te bocsáss énnékem, ha mindjárt, azmely nap engem szeretni kezdtél, nem becsültem az te szerelmedet, azmint érdemletted volna tőlem!
- SYLVANUS. Isten hozott minden jóval, édes társom, Credule! Lám, együtt látlak Juliával; talám az Szerelem ő maga szerzett eszve benneteket?
- CREDULUS. Az bezzeg, s ezután halálnál egyéb sem választhat el bennünket egymástúl!
- SYLVANUS. Hála az Úristennek, nem tudok mit tennem örömemben! Ím, minket is együvé köte az Szerelem fölbomolhatatlan kötelességgel, mely kötelességünk, igaz, hogy azelőtt megtágult volt, de azért fel nem bomlott, fel nem szakadott soha az csomója!
- JULIA. Lám, mondám én azelőtt is, hogy nem tarthat az harag sokáig közöttetek, mert azok, azkik bizonyában s valóban szeretik egymást, ha valami tisztességben járó dologban nem vésznek öszve, semmiért egyébért úgy meg nem haraghatnak, hogy ismét meg ne békéljenek. Mert az első szerelem az, azki embernek szívét égeti s főzi, noha második is nem hűvíti azért!
- CREDULUS. Ó, áldott Úristen, ki mindnyájunkhoz ilyen kegyelmes vagy! Ezelőtt itt az hegyeken-völgyeken mind csak sítam-rítottam, de légyen hála Istennek, ezután kiáltok, szólok s nevetek!

Dienes közikben szól.

- DIENES. Isten adjon jó estvélyt, uram, jó hírt mondok! Ez estve ellék egyik juh kettőt. Oly nagy mindkettő, hogy ha szarvok volna, mindeniket egy-egy kosnak alítanád.
- SYLVANUS. Légyen tiéd, atyámfia, Dienes!
- DIENES. Isten adjon százannyit kegyelmednek érette!
- GALATEA. Ím, én is megadom az inget.
- DIENES. Haja, haja, söle! Hiszem jól jártam ma!
- SYLVANUS. Jer az én szállásomra, Credule! Jere, Julia, te is! Együtt együk meg az vacsorát!
- CREDULUS. Hadd menjünk inkább haza!
- SYLVANUS. Nem mentek, hitemre!
- CREDULUS. Bár úgy légyen, azmint parancsolod.
- SYLVANUS. Eredj elől, Dienes, öljük meg az borjút, ki ma egy hete, hogy lett. Készíts jó vacsorát!
- DIENES. Ihon mégyek! Nézsze, mint nyúl, ím, máris az nyálam, mintha hangyák járnának az számban, hogy az jó lakást érzem! Elvetem, ördeg vigye el, az sült répát!
- SYLVANUS. Hozza az kezed, Galatea; fogd kézen Juliát te is, Credule, s menjünk úgy vígan az szállásra!

CONCLUSIO

Dienes szól az komédiaahallgatóknak.

DIENES. Halljátok, jó uraim, örömet vacsorára hínálak titeket is, ha az vacsorálóház igen kicsiny nem volna. De nem fértek bé, mert igen szoros. Ti is penig, szép asszonyok, itt bár az bokrok közt ne várakozzatok az vacsorára, mert együld estvére kélve megragad benneteket valami kétlábú farkas vagy medve!

FINIS

.oOo.